

ЧАЙШАЯ
НАШЕЙ НА
НАШЕГО МУЖ
ТЕХНИК
1961 ГОДА В 10 ЧАСОВ 55 МИНУТ КОСМИЧЕСКИЙ КОР
УЛДЫНА СВЯЩЕННУЮ ЗЕМЛЮ

СӘТБАЕВ
УНИВЕРСИТЕТИ

SATBAYEV
UNIVERSITY

SU

UNIQUM

KAZAKHSTAN YOUTH MAGAZINE

№19 (65)
МАРТ | АПРЕЛЬ

С ДНЁМ
НАУКИ!

Лига Волонтеров при Satbayev University - Отделение ОФ «Лига Волонтеров» университета – организация единомышленников, объединенных желанием помогать и делать этот мир чуточку добрее.

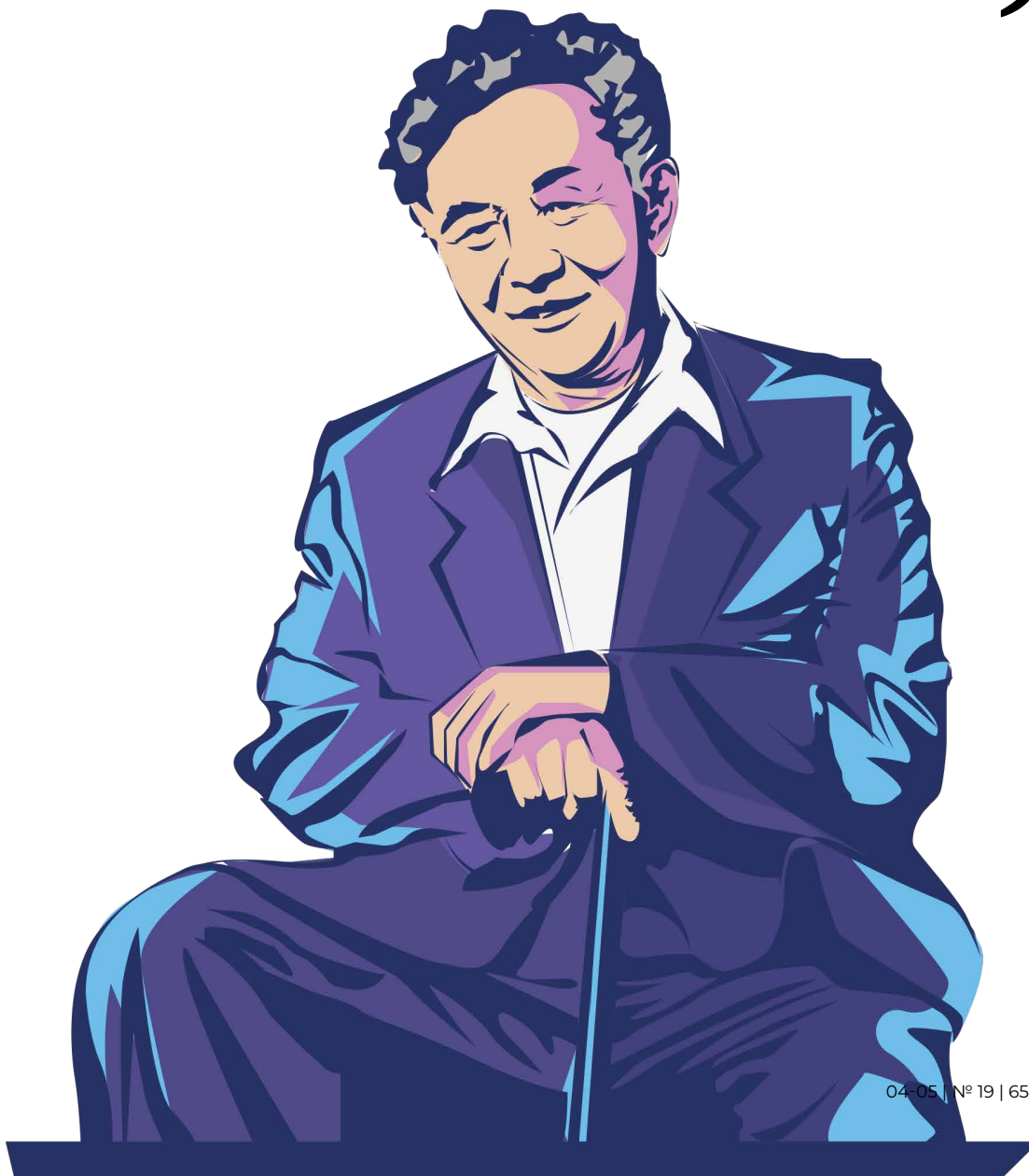
В Satbayev University общество принимает участие в социально значимых кампаниях: распространяет информацию о социальных проблемах, проводит общественные акции, организует семинары и мастер-классы, а также иницируют молодежные проекты и мероприятия для развития движения волонтерства.

@league_volunteers

UNIQUUM^{SU}

“ СРЕДИ КАЗАХОВ Я, ПОЖАЛУЙ,
САМЫЙ МАЛЕНЬКИЙ. МОЙ НАРОД
ВЫШЕ МЕНЯ. ”

НАД НОМЕРОМ РАБОТАЛИ:

Редактор каз. яз.
Айман СУЛЕЙМЕНОВА
Редактор рус. яз.
Ляззат СЕРАЛИНА

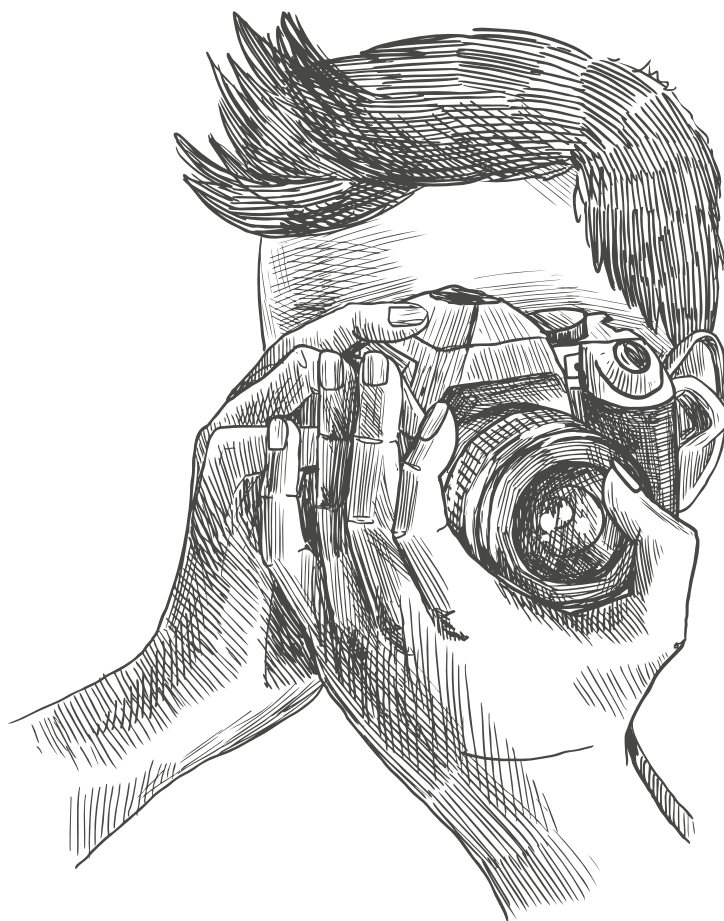
Журналист
Мерей КОСЫН

Фотографы
Елена ПАПЭ
Дамир ТАИРОВ

Дизайн и верстка
Берик СУХАНОВ

Печатное издание **UNIQUM**TM зарегистрировано в Министерстве культуры и информации Республики Казахстан. Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания №17030-Ж от 10.04.2018 г. Дата и номер первичной постановки на учет №13494-Ж, 02.04.2013 г. Выпуск №19 (65) март – апрель 2021 г. Отпечатано в типографии НАО «КазНИТУ им. К.И.Сатпаева».

Тираж 1200 экз. Распространяется бесплатно.

Адрес редакции: Республика Казахстан, г. Алматы, ул. Сатпаева, 22,
ГУК, каб. №616, тел.: 8 (727) 292 43 06

SU NATION

6

Ғасырларды жалғастырған әмбебап ғалым

10

«Сәтбаев оқулары-2021» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы

14

Қ.И. Сәтбаев – ұлы ғалым, қоғам қайраткері

SU HISTORY

18

С Днём науки!

LISTEN UP!

25

Физикадағы Шрёдингер мысығы немесе біздің қабылдауымыздағы әлем қаншалықты шынайы?

28

Деректер ғылымы дегеніміз не?

ALL EYES ON ME

32

Киберспорт ойыншылары: Бұл жеңістер халықаралық жарыстарға жетудің бір жолы деп санаймын

REAL TALK

38

Кристина Михайлова:
О метамодернизме, коллегах и
«Лунных зайцах»

50

Simple Ways to Stay Organized in University

52

5 books about Great Patriotic War

Талғат Рамазанов

Қазақ және орыс тілдері кафедрасының тьюторы, докторант

ҒАСЫРЛАРДЫ ЖАЛҒАСТЫРҒАН ӘМБЕБАП ҒАЛЫМ

XX ғасырдың біртуар тұлғасы, Орта Азияда фарабитанудың атасы саналған ғұлама ғалым, академик Ақжан Жақсыбекұлы Машанидің туғанына биыл 115 жыл толып отыр. Көзі тірісінде-ақ «XX ғасырдың Әл-Фарабиі атанған Ақжан Машани 1906 жылы 2 қарашада Қарқаралы дересінің солтүстік-шығысындағы «Жамантайдың Қарақуысы» делініп кеткен, бүгінгі Нұркен ауылына қарасты Кішіқарақуыста – I.Есенберлиннің «Қаһар» романында Масан деп бір ғана әрпі өзгертіліп, зор ілтипатпен аталатын Машан бидің бел баласы Жақсыбек отбасында дүниеге келген.

Кеңес Одағы жылдарында еліміздегі геомеханикалық мектептің негізін қалаған Ақжан Машани Қазақстанның геология, тау-кен, маркшейдерлік іс ғылымдарының дамуына зор үлесін қосты. Геомеханика іліміне қатысты қазақ тілінде тұңғыш оқулық пен сөздік жазды. Оның еңбектері шетелде танылып қана қоймай, сонымен бірге маркшейдер ғылымының отаны – Германияда неміс тілінде жарық көрді.

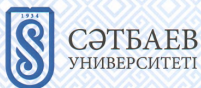
Ғұлама ғалымның 115 жылдығына орай университеттің Қазақ және орыс тілдері кафедрасы 27 ақпан күні студенттер арасында «Ғасырларды жалғаған әмбебап ғалым» атты зияткерлік сайыс өткізді. Байқаудың мақсаты – келешек ұрпаққа азық болар ұлы рухани мұра қалдырған Ақжан Машанидің еңбектерін насихаттай отырып, ғылымсүйер қауымға ғалым мұрасын кеңінен таныту. Зияткерлік сайыс 4 кезеңді қамтыды. Ойынның 1-кезеңінде қатысушы топтар өздерін таныстыра отырып, шығар-

машылық қабілеттерін шыңдаса, 2-кезеңде ғұмыры ғибратқа толы ғалымның өмірбаяны мен өскен ортасы, азаматтық және қоғамдық қызметіне қатысты сұрақтарға жауап берді. Байқаудың 3-кезеңі өз алдына ерекше өтті деуге болады. Себебі бұл кезеңде машанитанушы ғалымдар, кафедраның оқытушы-профессорлар құрамы қатысушы топтарға бейне-сауал жолдады. Соңғы, яғни 4-кезеңде ғалым Ақжан Машани 50 жыл қызмет атқарған оқу ордасы – Сәтбаев Университетіндегі ғылыми-педагогикалық, мәдени-қоғамдық қызметіне қатысты сұрақтар қойылды. Барлық кезеңде де қатысушы студенттер ғалым мұрасына үлкен ілтипат, зор құрметпен қарап, жоғары деңгейде өнер көрсетті.

Аталмыш шараға қазылық еткен кафедра оқытушылары Қ.Қ.Демеубекова, О.С.Жүбаева, сонымен қатар қолдау жасаған университетіміздегі «Рухани жаңғыру» орталығының маманы Ш.Шермет әділ шешім шығарды. Қызу тартысқа толы болған байқауда «Көрермен көзайымы» номинациясымен «Жас қырандар» тобы марапатталса, жүлделі 3-орынды «АИЕТ» тобы, 2-орынды «Алаш», жүлделі 1-орынды «Феникс» тобы иемденді. Жеңімпаз топтарға университет тарапынан ақшалай сыйлық берілді, ал өзге қатысушыларға Базалық білім беру институтының директоры А.С.Саренова алғыс хат пен сертификаттар табыс етті.

Онлайн форматта өткен мазмұнды іс-шараны Қазақ және орыс тілдері кафедрасының меңгерушісі А.Ж.Үдербаев қорытындылап, байқауға қатысқан студенттерге кенен ғылым мен кемел білім жолында сәттілік тіледі.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
 Қ.И. СӘТБАЕВ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ТЕХНИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ
 А.МАШАНИ АТЫНДАҒЫ БАЗАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ИНСТИТУТЫ

ДИПЛОМ

I орын

Әйгілі ғарабитанушы ғалым, академик
 Ақжан Жақсыбекұлы әл-Машанидің туғанына 115 жыл толуына
 орай қазақ және орыс тілдері кафедрасы ұйымдастырған

«Ғасырларды жалғастырған әмбебап ғалым»

атты зияткерлік білім сайысына қатысып,

жүлделі I-орынға ие болған

«ФЕНИКС» тобы

МАРАПАТТАЛАДЫ.

Ғылыми жұмыстар
 жөніндегі директоры

Сыздықов А.Х.

Алматы 2021

*"Қисметің өшпесі — біліңде,
 сондықтан да барлық ғашықтар
 тарихи жақси білу керек"
 Ақжан әл-Машани*

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
 Қ.И. СӘТБАЕВ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ТЕХНИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ
 А.МАШАНИ АТЫНДАҒЫ БАЗАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ИНСТИТУТЫ

ДИПЛОМ

II орын

Әйгілі ғарабитанушы ғалым, академик
 Ақжан Жақсыбекұлы әл-Машанидің туғанына 115 жыл толуына
 орай қазақ және орыс тілдері кафедрасы ұйымдастырған

«Ғасырларды жалғастырған әмбебап ғалым»

атты зияткерлік білім сайысына қатысып,

жүлделі II-орынға ие болған

«АЛАШ» тобы

МАРАПАТТАЛАДЫ.

А.Машани атындағы
 Базалық білім беру
 институтының директоры

А. Саренова

Алматы 2021

*"Қисметің өшпесі — біліңде,
 сондықтан да барлық ғашықтар
 тарихи жақси білу керек"
 Ақжан әл-Машани*

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Қ.И. СӘТБАЕВ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ТЕХНИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ
А.МАШАНИ АТЫНДАҒЫ БАЗАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ИНСТИТУТЫ

ДИПЛОМ

III орын

Әйгілі фарабитанушы ғалым, академик
Ақжан Жақсыбекұлы әл-Машанидің туғанына 115 жыл толуына
орай қазақ және орыс тілдері кафедрасы ұйымдастырған
«Ғасырларды жалғастырған әмбебап ғалым»
атты зияткерлік білім сайысына қатысып,

жүделі 3-орынға ие болған

«АИЕТ» тобы

МАРАПАТТАЛАДЫ.

А.Машани атындағы
Базалық білім беру
институтының директоры

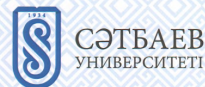

А. Саренова

Алматы 2021

*"Қасиеттік өшпесі — білімсіз,
сондықтан да барлық ғылымдар
тарихтан жаси білу керек"
Ақжан әл-Машани*

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Қ.И. СӘТБАЕВ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ТЕХНИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ
А.МАШАНИ АТЫНДАҒЫ БАЗАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ИНСТИТУТЫ

ДИПЛОМ

Әйгілі фарабитанушы ғалым, академик
Ақжан Жақсыбекұлы әл-Машанидің туғанына 115 жыл толуына
орай қазақ және орыс тілдері кафедрасы ұйымдастырған
«Ғасырларды жалғастырған әмбебап ғалым»
атты зияткерлік білім сайысына қатысып,

«КӨРЕРМЕН КӨЗАЙЫМЫ» номинациясын иеленген

«ЖАС ҚЫРАНДАР» тобы

МАРАПАТТАЛАДЫ.

А.Машани атындағы
Базалық білім беру
институтының директоры

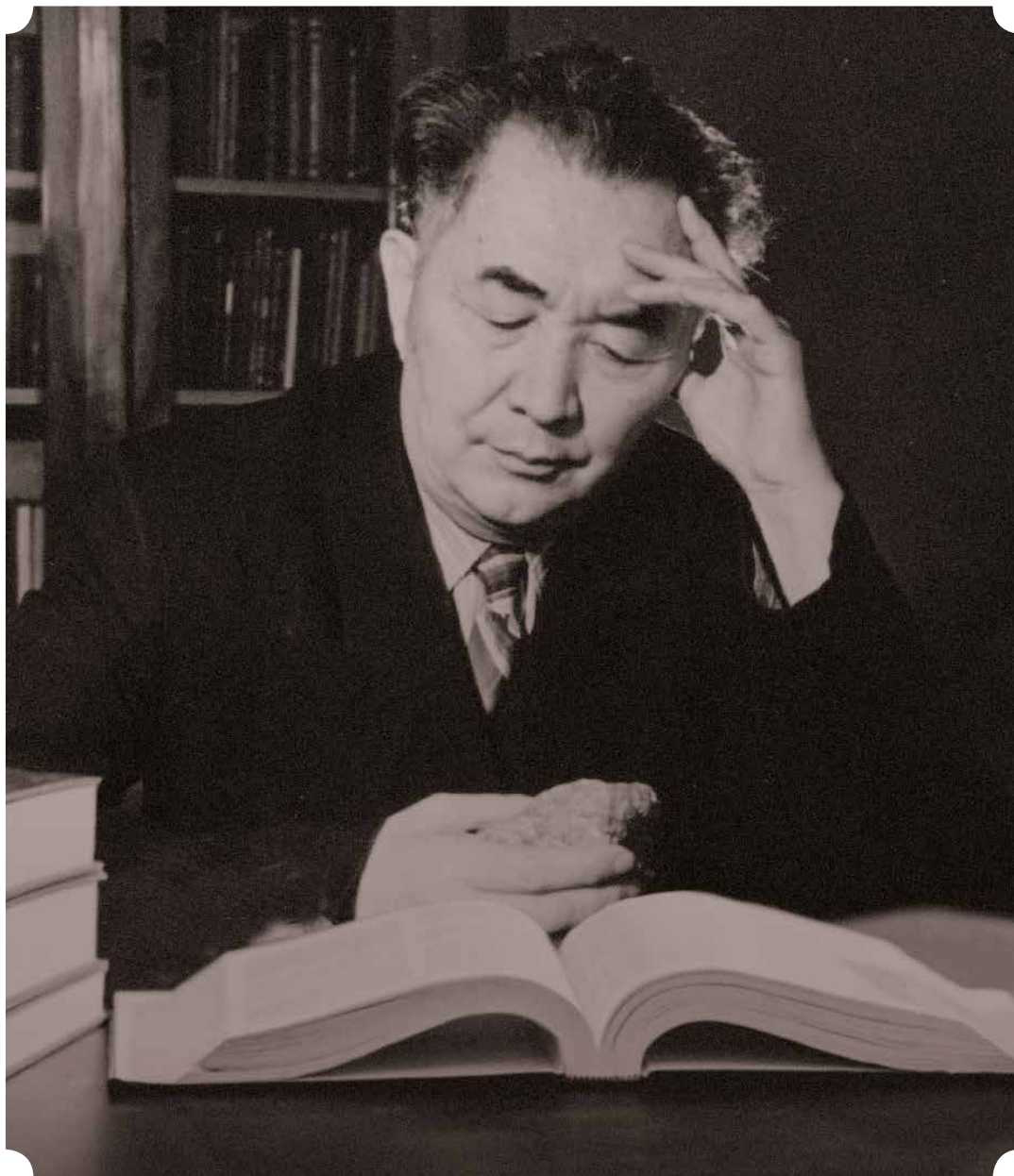
А. Саренова

Алматы 2021

*"Қасиеттік өшпесі — білімсіз,
сондықтан да барлық ғылымдар
тарихтан жаси білу керек"
Ақжан әл-Машани*

Мерей Қосын | Журналист

«СӘТБАЕВ ОҚУЛАРЫ-2021» ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

«Бүгін Сәтбаев Университеті үшін ерекше күн, өйткені бүгін үш мереке бірігіп отыр – Қазақстанда Ғылым қызметкерлерінің күні, Халықаралық ғарыш күні және Ұлы ғалым, Қазақ КСР Ғылым академиясының тұңғыш президенті Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың туғанына 122 жыл толды. Бұл даталардың барлығы біздің мемлекетіміз пен азаматтарымыздың әл-ауқатының кепілі ретінде еліміздің басты басымдықтарының бірі болып табылатын инновациялармен және ғылыми жетістіктермен тығыз байланысты. Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың тапсырмасын орындау шеңберінде Сәтбаев Университеті оқу орнының ғылыми әлеуетін шетелдік ғылыми тағылымдамалар арқылы дамытуға, оқытушылар мамандығының беделін арттыруға және Қазақстанның ғылыми-техникалық дамуындағы басым бағыттарды нығайтуға ерекше назар аударады».

*Сәтбаев Университеті Ректорының міндетін атқарушы
Тулешов Амандық Қуатұлы*

Ғылым күні жыл сайын біздің университетімізде «Сәтбаев оқулары» атты ғылыми конференцияның ашылуымен басталады. 12 сәуір елімізде Ғылыми қызметкерлер күні ретінде аталып өтілетіндіктен де, бұл күні түрлі ғылыми жиындар ұйымдастырылады. Жалпы, Ғылым күнін атап өту дәстүрі қазақтың көрнекті геолог-ғалымы Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың туған күні құрметіне орай бекітілген болатын. Университетімізде көктемде жыл сайынғы өткізіліп келе жатқан «Сәтбаев оқулары» конференциясының негізгі мақсаты – ғылым мен білім сапасын арттыруға бағыт алып отырған мемлекеттік бағдарламалардың жүзеге асырылуын қамтамасыз ету және еліміздің ғылым саласын-

дағы мамандар үшін интеллектуалдық орта қалыптастыру болып табылады. Конференция барысында ғылым мен өндірістік және білім беру салаларында зерттеу жұмыстарын жүргізетін мамандар өз тәжірибелерімен бөліседі. Конференция дәстүрі бойынша биыл да негізгі сегіз ғылыми бағыт аясында баяндамалар оқылды: Геология, геофизика, мұнай-газ және тау-кен ісі; Металлургия және өнеркәсіптік инженерия; Сәулет және құрылыс; Өнеркәсіптік автоматтандыру және цифрландыру; Кибернетика және ақпараттық технологиялар; Химиялық және биологиялық технологиялар; Жобаларды басқару; Базалық пәндер.

Конференциядағы әр секция жеке-жеке тереңдетілген салалық тақырыптарға бөлінген. Еліміздің алдыңғы қатарлы универси-

теттерінің ғылыми қызметкерлері мен студенттері және шетелдік мамандар қатысқан әрбір секцияда әртүрлі салалық өткір мәселелер ортаға салынып, талқыланды. Биыл екінші рет онлайн форматта өтіп жатқан бұл конференцияның бірнеше секциялары туралы қысқаша тоқталып өтсек.

Конференция аясында Әл-Машани атындағы Базалық білім беру институтының

Қазақ тілі кафедрасы Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығына орай «Қашықтықтан оқыту: мәселелері мен болашағы» атты дөңгелек үстел өткізді. Бұл іс-шараға тіл білімі және филология, білім философиясы, тілдерді және гуманитарлық пәндерді оқыту саласының Ресей, Қазақстан, Әзірбайжан, Ұлы-

британия және Түркиядан келген 45-ке жуық өкілдер қатысты. Аталған іс-шараның негізгі мақсаты – тәжірибе алмасу және инновациялық шешімдерді, идеяларды талқылау, сондай-ақ гуманитарлық кеңістіктің онлайн білім беру әлеуетін; цифрландыру дәуірінде оқытушы мен студенттің өзара іс-әрекетінің ықтимал нысандарын ұсыну болды. Дөңгелек үстел барысында пандемия кезінде гуманитарлық ғылымдарды оқыту; түрлі тілдерді (қазақ, орыс, татар, түрік, әзірбайжан) қашықтықтан оқытудың тәжірибесі, мәселелері мен болашағы; тілдік білім беруде интернет-технологияларды пайдалану мәселелерінің кең аспектісі талқыланды. Дөңгелек үстелге қатысушылар жаңа форматтағы оқыту формасы толығымен автономды жүйе бола алмайды, тек дәстүрлі жүйеге қосымша ретінде оқу іс-әрекетінің белгілі бір түрлерінде ұтымды қолдануға болады дей

келе, «қашықтықтан білім беру ешқашан мұғалімді алмастыра алмайды және ешқандай озық технологиялар да адамның орнын баса алмайды» деген ортақ тұжырымға келді.

Автоматтандыру және роботтандыру секциясы бойынша заманауи программалық құралдарды және математикалық модельдерді қолданып, автоматтандыру және роботтандыру жүйелеріне салыстырмалы талдау және бағалау жүргізу; Автоматтандыру және роботтандыру жүйелерін синтездеу үшін заманауи алгоритмдік және программалық қамтамасыз етуді пайдалану; Автоматтандыру және роботтандыру жүйелерінің техникалық құралдары сияқты қазіргі замандағы өзекті бағыттар бойынша мақалалар жарияланды.

Бұл секция аясында оқылған баяндамалардың тақырыптарына тоқталып өтсек: А.Б. Бауыржан. «Қалыптау процесін автоматтандыру үшін манипулятордың пайдаланылуы»; А.Б. Болат. «Жинау процесіне арналған роботты зерттеу және модельдеу»; Е.Ерен, Ш.К. Көшімбаев. «Мыс концентратын электрлі балқытуға арналған шихта дайындау процесінің математикалық моделін құру»; А.Н. Кемаладин. «Геоақпараттық жүйенің мәселелерін шешу үшін қалыпқа келтірілген индекстерді пайдалану»; Г.М. Кеңесов. «Инновациялық жарықдиодты драйвер жасау»; Н.Ғ. Нұрхан. «Сорғы станциясының жұмыс процесін PID реттеуішімен жаңарту»; Н.Ж. Нұров. «Газ айдау қондырғысын автоматты басқару жүйесін құру»; А.Қ. Рысқұлбек, А.А. Бейсембаев. «Магистральды арналардағы судың деңгейін және шығынын модельдеу»; А.Қ. Рысқұлбек, А.А. Бейсембаев. «MATLAB

бағдарламалау ортасында су тарату гидроқұрылғыларын басқарудың математикалық модельдерін құру»; Б.А. Сағитжан. «Жүк тиеу манипуляторы үшін жасанды көру жүйесін дайындау».

Ал «Ең үздік баяндама» дипломымен Сәтбаев Университетінің 2-курс магистранты А.М.Амангелдиева «Интеллектуалды алгоритм негізінде мұнай ұңғымаларының болжамды диагностикасын жасау» атты баяндамасы үшін марапатталды. Сондай-ақ Т.Н. Қарақұлов, Н.Ж. Нұров сияқты жас зерттеушілердің өзекті тақырыптарды көтерген баяндамалары да қатысушылар тарапынан жоғары бағаланды. «Кибернетика, жасанды интеллект және ақпараттық технология» бағыты бойынша 1, 2-курс магистранттары арасында әртүрлі тақырыптар қозғалды, оның ішінде: Алматыдағы жолдардың тығыздығы мәселесі, ауыл шаруашылық индустриясын болжауда жасанды интеллектті қолдану сияқты түрлі салалық мәселелер талқыланды.

Конференция барысында республиканың түкпір-түкпірінен жиналған қатысушылар арасынан Сәтбаев Университетінің 2-курс магистранты Амир Аяланың «Transport flow modelling in the territory of Almaty city» атты жобасы «Ең үздік баяндама» номинациясы бойынша марапатталды.

«Сәтбаев оқулары» конференциясы аясында көтерілген мәселелер мен талқыланған тақырыптар еліміздің болашақ ғылым мен техника саласында жасалынатын ерекше маңызды жобалардың бастауына айналары сөзсіз. Бұл конференция ғылым адамдарын біріктіретін көпір қызметін атқарып қана қоймай, жаңа идеялар мен тәжірибелердің ошағы болу міндетін де жалғастырып келеді.

Досмұхамед Кішібеков

ҚР ҰҒА академигі

Қ.И. СӘТБАЕВ – ҰЛЫ ҒАЛЫМ, ҚОҒАМ ҚАЙРАТКЕРІ

12 сәуір – Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың туған күні, оның үстіне бұл – Ғылым қызметкерлерінің күні.

Қ.И.Сәтбаев – қазақ халқының тарихында өте үлкен із қалдырған кемеңгер, білгір, халықты басқара білетін, ақыл айтатын жетекші, көреген ғалым. Абайдан кейінгі көрнекті қайраткер тұлғаларымыз болды, солардың қатарында Қаныш Имантайұлы Сәтбаев ерекше орын алады.

Қ.И.Сәтбаев Павлодар облысында туып, сонда өсіп, жас кезінде ауыл мұғалімі, сосын судья болып қызмет атқарады. Бірақ қазақ еліндегі көптеген естеліктерді, халық аузында сақталып, айтылып жүретін сөздерді құлағы іліп, қағазға түртіп жазып жүреді. Қазақстанның жер асты байлығы өте мол екенін көріп, оның халыққа орасан зор пайда келтіретінін ойлап, өзінің істеп жүрген мұғалімдік, судьялық қызметін қалдырып, 21 жасқа толған шағында Сібірдегі

Томск қаласының техникалық университетіне оқуға түсіп, геология мамандығын игеруді қолға алды. Оны 1926 жылы бітіріп шығады. Оқып жүргенде, біріншіден, сол кездегі ғылымға байланысты мәселелерді зерттеумен қатар Томск қалалық кітапханасына барып, қазақ жері туралы жазылған еңбектерді, Геродоттан бастап, Паллас, Рычков, Потанин және басқа да ғалымдардың еңбектерін оқып, ойын тереңдетіп, білімін жетілдіреді. Ол кезде жағдай өте ауыр, жатақханада от жағылмайтын, суық жерде жатқандықтан өкпе ауруына шалдығып, бір жыл еліне келіп емделеді, бірақ оқуын тастамайды. Одан кейін қайтадан жалғастырып, 1926 жылы мамандық алып, жоғары біліммен Қазақстанға келеді. Бірінші орналасқан жері – Атбасар трестінде жұмыс істей жүріп, Мәскеудің, Ленинградтың ғалымдарымен байланыс жасап, оларды Қазақ жерінің мол байлығын зерттеу үшін жәрдемдесуге шақырады.

Алғашқы кезде олар Сәтбаевқа қазақ жерінде ешнәрсе жоқ, ағылшынның зерттеушісі келіп, керектінің бәрін алып кеткен, басқа ешнәрсе жоқ деп кетті дегендей жауап қайтарады. Сәтбаев соған қарамастан, бұрғылау машиналарын алдырып, адамдарды ұйымдастырып, Орталық Қазақстан, оның ішінде Қарсақпай, Жезқазғанның байлықтарын зерттеуге кіріседі. Біріншіден, оның айтқаны, тапқаны – Қазақстанның жерінде байлық мол, жердің бетіндегінің бәрін ағылшын зерттеушісі алып кеткенімен, қабат-қабат болып бір қабат бос жыныс, бір қабат кен жатқанын байқап, Қазақстан жерінің астында көптеген қазба байлықтары бар екенін көріп, сезіп, Ресейдегі, оның ішінде Мәскеудегі ғылыми

орталықтарына барып, жиналыстарға қатысып, баяндамалар жасайды, ондағы ғалымдарды Қазақстанды зерттеуге шақырады. Ақыры 1936 жылы желтоқсанның 31 күні кешкі сағат 18.00-де Серго Орджоникидзенің қабылдауында болады. Серго Орджоникидзе бұл алыстан келген кісінің сұрауы баршығар, сұрауын орындап берейін, бес минут жетеді ғой деп ойлап, жұмыстың аяғына шақырады. Жаңа жылдың қарсаңында, 1936 жылы. Сәтбаев келген соң, одан еш нәрсе сұрамайды, Сергоға Қазақ жері жөнінде, Қазақстанның байлығы жөнінде Геродоттан бастап, басқа да ғалымдардың еңбектеріндегі айтқан сөздерінен мысал келтіре отырып, әңгіме бастайды. Бес минутта жұмысы бітіп қалар деген кісіні Серго Орджоникидзе жеті сағат тыңдайды. Әңгімесіне араласады. Жаңа жылды ұмытып кетеді. Түнгі 12-ден кейін 1937 жылдың қаңтары басталады. Сөйтіп, жеті сағатқа созылған әңгіме біткенде, Серго (Г.К.) Орджоникидзе оның айтқандарының бәрі дұрыс болса, соны зерттеп, қолдайтынын айтады. Біріншіден – Жезқазғанды, Қарсақпай, Орталық Қазақстанды бесжылдық жоспарға ендіретін болады. Екінші уәдесі – Жезқазған металлургия комбинатын жасауға уәде береді. Үшіншіден – Қарсақпай мен Жезқазған арасына руда тасу үшін жіңішке темір жол жасайтынын айтады. Бұл – керемет үлкен жаңалықтар еді. Осы уәдесін Серго Орджоникидзе өмірінің 1 ай 18 күні қалғанда орындайды. 1937 жылы ақпанның 18-і күні Серго Орджоникидзе өмірден өтеді. Міне, өмірінің соңындағы сол азғантай ғана уақыт ішінде ол Сәтбаевтың айтқанына байланысты күрделі үш түрлі мәселені шешіп кетеді. Бұл – бір.

Екіншіден, Сәтбаевтың тағы бір қосқан үлесі – А.Н.Косыгин Министрлер Кеңесінің басшысы болып отырғанда, Мәскеуде қабылдауында болып, басқа мәселеге байла-

нысты келсе де, сөзінің арасында Ертіс–Қарағанды каналын жасау жөнінде әңгіме көтереді. Сонда Косыгин: «Бұл өте қымбат жоспар екен, ол менің алдымда жатыр. Бұған біздің кірісуіміз қиын. Жергілікті жердің суы бар емес пе?! Қарағанды металлургия зауытына соның өзі жетпей ме?» – дейді. Сонда Сәтбаев оған: «Суы бар, бірақ ол жетпейді, жергілікті жердің малына, шаруашылығына да су керек. Бізге Ертістің суы қажет. Қарағанды металлургия зауытына көп су керек», – деп жауап қайтарады. Сол сөздің аяғында Косыгин құжатқа қол қойып, Ертіс–Қарағанды каналын жасауға шешім қабылдайды. Ол үшін қанша суды көтеретін көтермелер жасау керек, қанша еңбек жасау керек. Бұл өте қымбат болса да, келешекке пайдасы өте зор болды. Міне, Сәтбаевтың Отан алдындағы бітіріп кеткен екінші бір жұмысы.

Үшінші, Отан соғысы жүріп жатқан кез, 1942 жыл. Отанға марганец деген металл керек болды. Марганец танкке керек. Үлкен қару-жарақтың күшті болуына қажет болды. Сәтбаев өзі кезінде зерттеп жүрген Жезді деген жердегі рудалардың ішінде марганец барын байқап, марганец бар деп 1938 жылы қағазға жазып қойған екен. Сол ойына түсіп, үкіметке айтады. Ол кезде марганец тек Украинада ғана бар екен. Ал Украина немістердің қолына өтіп кеткен кез, елде марганец жоқ. Сонда Қазақстанның марганецін өндіріп, танкілерді мықты етіп жасауға Орал зауытына жөнелтіледі. Бұл – Қ.И.Сәтбаевтың Отан үшін жасаған үш түрлі керемет еңбектері еді.

Ал енді оның бойындағы адамгершілік қасиетіне, біліктілігіне, қоғамдық қайраткерлігіне тоқтайтын болсақ, үш қана

мысал келтірейік. Бірінші мысал – Қ.И.Сәтбаев Қазақстан Ғылым академиясын 1946 жылы ашты. Өзбекстанның, Әзірбайжанның басқа елдердің академияларынан кейін ашылса да, Сәтбаевтың арқасында ол Россия, Украина академиясының қатарына көтерілді. Оның бір дәлелі: Украина Ғылым академиясы президентінің Қазақстан Ғылым академиясы жөнінде, Қ.И.Сәтбаев жөнінде жоғары баға бергені тарихта бар.

Бұл қалай болды, жұрттың бәрін қалай жұмыс істетті? Оның қарсыластары болды ма деген сұрауға тоқталатын болсақ, әрине, адам болған соң, әртүрлі адамдармен араласады, бірақ сол адамдардың бәрінің тілін тауып басқарып, басты мәселеге жұмылдыруының арқасында солардың барлығы да жақсы жұмыс істеді. Сәтбаев өз еркімен бірде-бір адамды жұмыстан қуған жоқ. Солардың барлығы осы үлкен қоғамға қызмет етті. Осыған байланысты тағы да айта кетейін: 1949 жылы Ғылым академияның ашылғанына үш жыл болды, бұрынғы кадрларды өсіргеннен кейін, жаңа кадр керек болды. Жастардан кадр дайындау керек. Академия конкурс жариялап, 25–30 жасқа жуық жас жігіттерді қабылдады. Соның ішінде мен де болдым. Сол жастарды аспирантураға алып, Мәскеуге жіберді. Мәскеудің Ғылым академиясымен келісіп, сонда оқытып, тәрбиеледі. Кейіннен сол жастардың барлығы да Сәтбаевтың қарамағында, қамқорлығында болды. Сәтбаев Мәскеуге келген сайын әрқайсысымызды шақырып, жағдайымызды біліп, жәрдемдесіп отырды. Соның нәтижесінде барлығы да қандидат, кейін ғылым докторы, академикке көтерілді. Солардың арасындағы екі жігіт аспирантурада оқып жүргенде Лениндік сыйлық алды. Бұл да Сәтбаевтың үлкен көрегендігі. Міне, екінші мәселе – жастарды тәрбиелеу.

СССР Ғылым академиясының президенттері келіп, біздің жағдайымызбен танысып

жүрді. Хрущевтың өзі арнайы келіп, академияны аралап, танысып, көптеген жағдайларды біліп отырды. Міне, осының өзі, әрине, Қ.И.Сәтбаевтың арқасы. Қазақстан Ғылым академиясының Сәтбаевтың кезінде көтерілгені – ғажап құбылыс болды.

Ал енді үшінші мәселені айтқым келеді: 1978 жылы мен Жапонияда болдым. Жапонияның Киото қаласына келгенде, барлық жерлермен танысып, кездесулерден өткеннен кейін, түскі астың кезінде тамақтанайық деп бір жерге келдік. Көлеңкеде он шақты жапонның азаматтары отыр екен. Әрқайсысының қолында өзінің коробы бар, соның ішінен бірдеңелер алып жеп отыр. Арасындағы бір жапон орнынан тұрып, маған келіп, бірнәрсе деп сөйледі. Біз 5-6 жігітпіз. Аудармашымыз: «Сіз кімсіз? Қайдан келдіңіз деп сұрап жатыр?» – деді.

– Айтыңыз, мен СССР-ден келдім, – дедім. Аудармашы:

– Жоқ, СССР екенін біліп отыр, оның қай жерінен келген дейді?

– Қазақстаннан келдім, Алматыдан дедім.

– Алматыда мен жұмыс істегем. Алматыда академияның үлкен ғимараты бар ма?

– Бар.

– Сол ғимаратты біз жапондар салдық. Соның ішінде мен де болдым. Соны жасап жүргенде, бізге бір денелі, үлкен кісі келетін, шетелдік машинасы бар. Бізбен әңгімелесіп, сигарета беретін, жақсы кісі еді. Сол кісі бар ма? Бар болса, сәлем айтыңыз.

– Иә, ол біздің Президентіміз болған, академик Қаныш Имантайұлы Сәтбаев. Ол кісі қазір жоқ, 1964 жылы қайтыс болған, – дедім.

Сөйтсек, ол жапондық тұтқындардың бірі екен, Қазақстандағы Ғылым академиясының құрылысына қатысқан. Сонда Жапония қайда, Алматы қайда, Киото қайда, жаңағы жұмыс істеген адам қайда, мен қайда? Міне, тағдыр қандай адамдарды кездестіреді!

Бүгін – Қ. И. Сәтбаевтың туған күні, Ғылым күні! Мен осындай ғажайып жандардың қарамағында болғаным, осы кісілердің тәрбиесін көргеніме, Ғылым академиясының академигі дәрежесіне жеткеніме ризамын! Мұның бәрі – алдымен тағдыр, одан кейін Сәтбаевтың еңбегі.

Тарихта осындай адамдардың болғанын қазақ халқы мақтан етеді.

Бүгін Қазақстан Ғылым академиясы Еуропалық стандартқа көшті. Бұл – ғылым енді университеттерде дамиды деген сөз. Нәтижесін болашақ көрсетеді.

Центр исторического наследия ДСВ

С Днём НАУКИ!

Berliner Zeitung

triumph im Welt

Наука необходима народу. Страна, которая ее не развивает, неизбежно превращается в колонию.

Ф. Жолио-Кюри

Еще во времена СССР, с целью поднять статус науки, как производительной силы государства, развития культуры и образования, был утвержден профессиональный праздник многотысячного отряда ученых – День науки. Профессиональная дата отмечалась в третье воскресенье апреля.

Почти два десятилетия с 1991 года, в Казахстане в связи с приобретением суверенитета, этот день не отмечался. В 2011 году Министерство образования и науки РК (в ту пору пост министра

этого ведомства занимал Жумагулов Б.Т.) ходатайствовало об утверждении Дня науки, предложив после широкого обсуждения с научной общественностью отмечать эту дату в день рождения выдающегося ученого, государственного и общественного деятеля страны, горячо любимого народом еще при его жизни, Каныша Имантаевича Сатпаева – 12 апреля.

В этот день в СССР и ныне на постсоветском пространстве отмечали день космонавтики, так как именно 12 апреля Юрий Алексеевич Гагарин совершил первый в мире полет в космос.

Каныш Имантаевич, всегда активно отзы-

вавшийся на все выдающиеся события, опубликовал 28 апреля 1961 года в газете «Дружные ребята» обращение к молодежи. Вот первые строки статьи **«И открывает вселенная тебе свои тайны»** талантливого ученого по поводу исторического полета: **«Человек в космосе! Каждый из нас знал, что так и будет: первым космонавтом будет советский человек. И все-таки сколько радости принесла нам весть о первом человеке – космонавте Юрии Алексеевиче Гагарине, открывшем новую эру в освоении космоса»**. Завершил он обращение словами, адресованными к юному читателю: **«Союз труда и науки – наша главная сила. Помни об этом, будь трудолюбивым и упорным, смелым и дерзновенным, только тогда Вселенная откроет тебе свои сокровенные тайны...»**.

И вряд ли это просто случайность, что этим полетом Вселенная открыла нам свои тайны, так же как Каньш Имантаевич Сатпаев открывал тайны земли, хранившей несметные природные богатства минеральных ресурсов, содержащих практически все элементы Периодической таблицы Д. И. Менделеева.

В этой дате сошлись два уникальных события: день рождения славного сына казахского народа, ставшего во многих делах первым, и полет первого космонавта великой державы СССР.

Высоко ценя заслуги Каньша Сатпаева перед родиной, Первый Президент Казахстана Нурсултан Абишевич Назарбаев в день столетия талантливейшего ученого, 12 апреля 1999 года, сказал: «Чем дальше уходит от нас «Сатпаевский период» развития науки и общества, зримее становится величие его

фигуры как выдающегося ученого, государственного и общественного деятеля, гражданина и патриота своей страны, совершенный им вклад в развитие и процветание нашей Родины. Имя его навечно останется в памяти нашего народа и золотыми буквами увековечено в его истории».

Еще одним подтверждением выдающейся роли Каньша Имантаевича Сатпаева в истории казахстанского народа стал следующий факт: указом Президента РК от 20 октября 2011 года № 164 в перечень профессиональных и иных праздников в Республике Казахстан внесен День работников науки, отмечаемый 12 апреля. Таким образом, в 2012 году 12 апреля Казахстан впервые отметил День науки, как дань памяти выдающегося ученого К. И. Сатпаева и по старой памяти День космонавтики.

В этом году День науки стал десятым по счету – юбилейным! И невзирая на карантин в связи пандемией коронавируса, во всех казахстанских учреждениях науки и образования, особенно носящих его имя, прошли традиционные «Сатпаевские чтения», во многих городах и населенных пунктах страны к памятникам и бюстам, посвященным отцу и наставнику казахстанской науки, были возложены цветы. В музеях в Баян-Ауле, Карсакапае, Жезказгане, Жезды, Алматы прошли памятные мероприятия. Телевидение традиционно демонстрировало документальные фильмы о его славной жизни, являющейся примером беззаветного служения своей стране и народу.

И снова мы вспомним, что в память об этом феноменальном человеке его имя достойно двадцать с лишним лет носит легендарный политех, к созданию и становлению которого Каньш Имантаевич и десятки его соратников – членов Академии Наук, имели самое непосредственное отношение.

А в космосе будут по-прежнему витать астероид, названный в честь казахстанского уче-

ного-геолога Каньша Сатпаева, и комета имени Юрия Гагарина, напоминающая нам о величии их подвига во имя науки и просвещения, о том, что они были и остаются первыми.

Центр исторического наследия ДСВ, в рамках которого четвертый год функ-

ционирует Мемориальный кабинет К. И. Сатпаева, поздравляет всех сотрудников КазНУ им. К. И. Сатпаева с Днем науки, 122-й годовщиной со дня рождения Каньша Имантаевича Сатпаева и желает больших успехов в науке, воспитании и подготовке инженерных кадров, достойных продолжателей славных дел первопроходцев.

enactus™

Satbayev University

Enactus – международная организация лидеров бизнеса и студентов, реализующих бизнес-проекты. Проектные команды Enactus создаются на базе университетов. Команды разрабатывают и реализуют собственные проекты, направленные на решение экономических, социальных и экологических задач.

Ежегодно в мире проекты Enactus охватывают более 2 млн человек.

Тематика проектов Enactus включает все 17 направлений «Повестки дня в области устойчивого развития до 2030 года», принятой ООН.

Реализуя проекты, студенты Enactus получают практический опыт, развивают деловые и лидерские качества.

Результаты успешно завершенных проектов команды представляют на ежегодных конкурсах Enactus: Региональных, Национальных, Мировом.

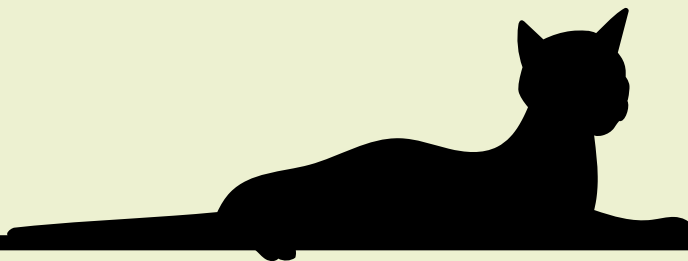
Проекты команд оценивает жюри – топ-менеджеры национальных и международных компаний.

Команда, ставшая национальным чемпионом, получает право участвовать в престижном Мировом Кубке Enactus World Cup.

@enactus.su

A close-up portrait of Erwin Schrödinger, a middle-aged man with dark hair, wearing round black-rimmed glasses, a white shirt, a purple patterned bow tie, and a grey tweed jacket. He is looking directly at the camera with a slight smile.

ЭРВИН ШРЁДИНГЕР

Мерей Қосын | Журналист

Физикадағы Шрёдингер мысығы немесе біздің қабылдауымыздағы әлем қаншалықты шынайы?

Қазіргі классикалық емес заманауи физиканың негізін қалаушы Альберт Эйнштейннің кванттық механика мен салыстырмалылық теориясы ғылымда ғана емес, барлық салаларға төңкерістік ой алып келіп, көптеген түсініктерді өзгерткен болатын. Сол дәуірде ғалымдар арасында ең шулы талқыға түсіп, осы уақытқа дейін физиканың шешілмеген жұмбақ теорияларының бірі болып келген Шрёдингер мысығы тұжырымдамасы туралы қысқаша шолу жасағанды жөн көріп отырмыз. Себебі қазіргі ғылымдағы ең қызу талқыланып жатқан тақырыптар да және блокбастер фильмдердің негізгі желісі болып отырған идеялар да – осы сынды жұмбақ теориялардың айналасындағы ойлардан шыққан. Мұндай қызық тұжырымдамалар туралы тереңірек білу – бұл тек ғана ғылым адамы үшін ғана қажет дү-

ние емес, бұл әрқайсымызға ең алдымен бізді қоршаған әлем туралы сұрақ қоюға үйретеді.

Шрёдингер мысығы туралы тұжырымдаманың пайда болуы кванттық механикамен тікелей байланысты. XX ғасырдың басында енді ғана ойлап табылған кванттық физикаға қызығушылар бұл теорияны барынша әрі қарай жалғап әкетуге тырысты. Сәйкесінше, ғылымда бұл теорияны дұрыс түсінбеушілік пен әдейі бұрмалау кең тарады. Шрёдингер мысығы дәл осындай қайшылықтардың алдын алу үшін, теорияны барынша түсінікті ету үшін жасалған болатын. Бұл 1934 жылы Эйнштейн, Подольский, Розен сынды физиктердің бірігуімен жарыққа шыққан EPR paradox деп аталатын ғылыми жұмысқа реакция ретінде үштіктің ашқан жаңалығын тәжірибелік тұрғыдан одан

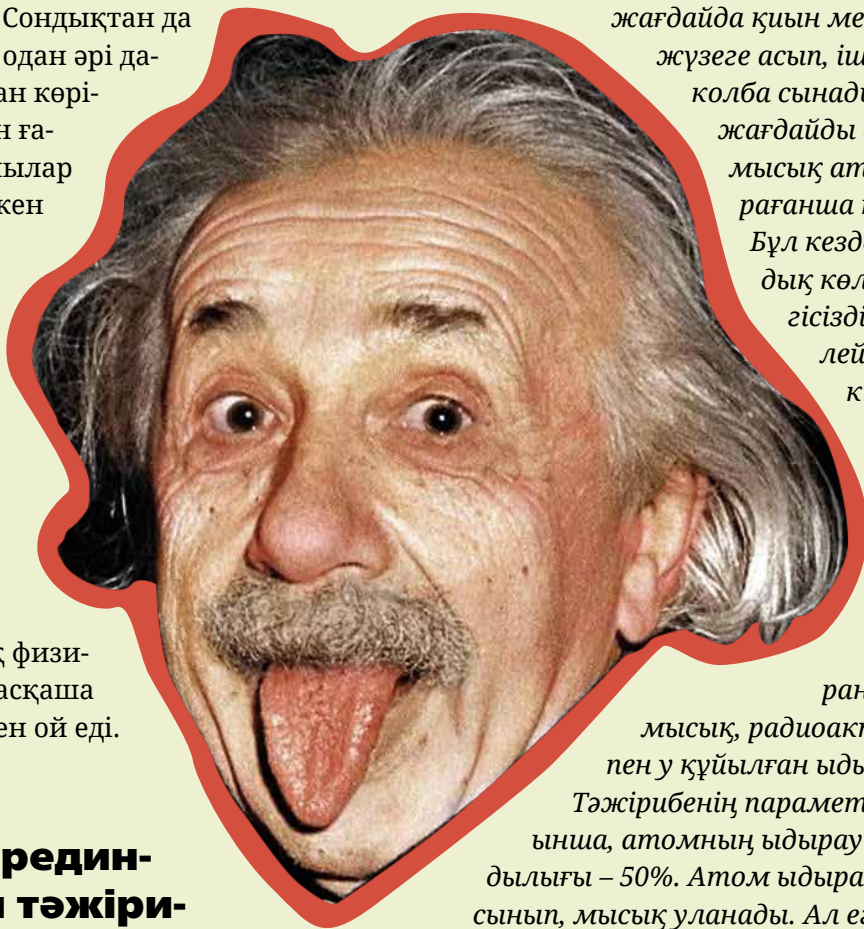
әрі түсіндіруге тырысты. Әрі бұл физикадағы ең талас тудыратын ой эксперименті ретінде тарихта қалды. Бұл тәжірибені жасаушы австриялық ғалым Эрвин Шрёдингердің өзінің айтуынша, ол мұны Эйнштейн бастаған топтың кванттық механика арқылы физикалық шындықты жаңаша жолмен түсіндіретін теориясының абсурд, ақылға қонымсыз екенін көрсету үшін жасаған. Сондықтан да ол бұл тәжірибесін одан әрі дамытудан бас тартқан көрінеді. Бірақ көптеген ғалымдар мен жазушылар бұл жаңалықты үлкен қызығушылықпен қабылдап, көркем туындылар арқылы тіпті кең таратып жіберді. Олардың бір ғана шүбәсіз сенетіндері – «бізді қоршаған әлем біз елестетіп жүргендей емес, шындығында, кванттық физикадағыдай мүлде басқаша жұмыс істейді» деген ой еді.

Сонымен Шредингер мысығы тәжірибесі дегеніміз не?

Бұл тәжірибелік тұжырымдаманың авторы – австриялық физик-теоретик Эрвин Шредингер. Тәжірибенің мақсаты – кванттық механиканың субатомдық жүйеден макроскопиялық жүйеге өткендегі дәлсіздігін көрсету.

1935 жылғы түпнұсқалық мақаладан алынған мәлімет:

«Бір мысық темір камераның ішінде отыр деп елестетейік. Сонымен қатар оның ішінде қиын құрылғы бар. Онда аз мөлшерде радиоактивті зат орналасқан. Оның мөлшері сонша аз, бір сағатта тек бір атомы ғана ыдырайды, бірақ дәл сондай ықтималдықпен ол ыдырамауы да мүмкін. Ыдыраған жағдайда қиын механизм жүзеге асып, ішінде у бар колба сынады. Осындай жағдайды елестетсек, мысық атом ыдырағанша тірі болады. Бұл кезде атомдық көлемдегі белгісіздік тікелей көз жеткізу арқылы жойылатын макроскопиялық белгісіздікке айналады. Камераның ішінде мысық, радиоактивті затпен у құйылған ыдыс бар. Тәжірибенің параметрлері бойынша, атомның ыдырау ықтималдылығы – 50%. Атом ыдыраса – ыдыс сынып, мысық уланады. Ал егер ыдырамаса – мысық аман қалады. Бір сағат күтеміз. Кванттық механика бойынша атом ядросы (демек, мысық та) барлық мүмкін күйлерде болады. Камераны ашқанға дейін «мысық-ядро» жүйесі 50% ықтималдылықпен «ядро ыдырап, мысық өлі» деген күйде және 50% ықтималдылықпен «ядро ыдырамай, мысық тірі»

деген күйде. Басқаша айтқанда, мысық бір мезгілде тірі де, өлі де (кванттық суперпозиция). Тәжірибе жүргізуші камераны ашқанда, осы екі күйдің біреуін ғана көреді (тікелей көз жеткізу). Тәжірибе жүзінде Шредингер, кванттық механика бойынша, мысық бір мезгілде тірі де, өлі де болатынын көрсетті. Яғни, радиоактивті заттар суперпозицияда бірдей уақытта екі күйде бола алады, бар және жоқ та бола алады. Бірақ бұл тек бақылаушы кіріспеген суперпозиция жағдайында ғана. Ал бақылаушы бұл құбылысты өз назарына алғанда, радиоактивті зат тек бір ғана күйге түседі. Яғни не бар, не жоқ күйінде.

Бір қарағанда түсініксіз, шатастыратын, ақылға сыймайтын сияқты көрінгенімен, бұл құбылыс белгілі бір дәрежеде адам санасынан тыс әлем ерекше қайшылықтағы күйлерде бола алатындығын меңзейді.

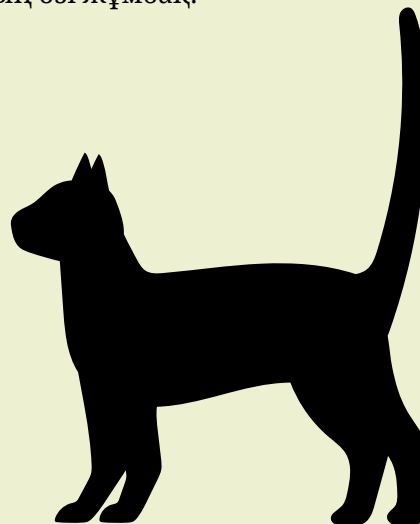
Ұлы ғалымдар бұл туралы не деді?

Бұл тәжірибе туралы Эйнштейн былай дейді: «Сонда мысықтың бұндай екіұшты күйде болуы бұл тек белгілі бір физикалық зерттеу жасалынып жатқан уақыт ішінде ғана жүзеге аса ма? Бізді қоршаған әлем бұл біздің ол туралы тәжірибелік тұрғыдан зерттеп, дәлелдеп тапқан ақиқатымыздан мүлде тәуелсіз жұмыс істеп жатыр». Бір қарағанда, сыни естілуі мүмкін, бірақ осы дискурсты бастаған Эйнштейннің негізгі ойы – табиғат заңдылықтары мен оның жұмыс жасауы физиканың шектеулі мүмкіндіктерінен әлдеқайда кең шексіз де-

генге саяды. Сонымен қатар аты аңызға айналған Стивен Хокинг те бұл теорияны жөн-жосықсыз қате және үстірт пайдаланып жатқандарға қатты ренжитінін айтқан болатын. Себебі бұл ұлы ғалымдардың барлығы бір нәрсені өте жақсы түсінді: біздің санамыздан тыс жұмыс істейтін табиғат заңдылықтары, құбылыстары бар, бірақ адам баласының ақыл-ойы оны тануға, білуге әлі мүмкіндігі жетпейді.

Медиадағы ықпалы

Қазірде бұндай идеяларды Митио Какудың «Параллельді әлем» сияқты кең танымал кітаптарынан да байқауға болады. Әрі «The Matrix», «Source code» сынды фильмдер де көп. Чарли Кауфманның сценарийі желісімен түсірілген фильмдерді де атауға болады. Тіпті түрлі виртуалды ойындарды еске түсіре беріңіз. Бұның бәрі адам баласы өзін қоршаған әлемнің қалай жұмыс істеп жатқандығын білуге әлі де талпынып келе жатқанының көрінісі және бұл жұмбақтың шешуін қашан табады – оның өзі жұмбақ.

Мерей Қосын | Журналист

ДЕРЕКТЕР ҒЫЛЫМЫ ДЕГЕНІМІЗ НЕ?

Соңғы кездері Data science, Big Data деген тіркестерді жиі естиміз. Бірақ бұлардың шын мәнісін, қалай жұмыс істейтінін біле бермейміз. Әдетте мұндай ұғымдарды біз тек белгілі бір техникалық немесе ақпараттық сала мамандарының қызметімен ғана байланыстырып жатамыз. Ал біздің қазіргі күнделікті өміріміз дәл осы түсініксіз ұғымдармен тікелей араласып жатқанын тіпті аңғара бермейміз. Бұл қалай деген сұраққа жауап бермес бұрын, ең алдымен бұл тіркестердің қайдан шыққанын түсініп алайық.

Big Data – ағылшын тілінен тікелей аударғанда «үлкен дерек» деген мағына береді. Үлкен деректің негізгі қызметіне кең көлемдегі өңделмеген деректерді жинастырудан бастап, өзіңе қажетті, қолдануға жарамды ақпарат алуға дейінгі жұмыс процесі кіреді. Үлкен деректермен жұмыс жасаудағы негізгі мақсат – ол өте кең көлемді ақпараттарды жинау, сараптау нәтижесінде белгілі бір қажетті құнды аналитикалық тұжырымға қол жеткізу. Бұдан да түсінік-тірек етіп айтатын болсақ, мысалы, бел-

гілі бір бизнесте бұл клиенттік ортаны сараптау, тұтынушының қажеттіліктерін білу, келетін қауіп-қатерлердің алдын алу үшін қолданылады. Мысалы, HSBC Үлкен деректер технологиясын пластикалық карталармен болатын алаяқтық операцияларға қарсы қолданады. Big Data көмегімен компания қауіпсіздік қызметінің тиімділігін 3 есе, ал алаяқтық жағдайларды тануды 10 есеге арттырды. Аталмыш технологияларды енгізуден алынған экономикалық тиімділік 10 млн АҚШ долларын құрады.

Сарапшылардың айтуынша, Үлкен деректерді түрлі аурулармен күресте және эпидемияның өсуін бақылап отыруда пайдалануға болады. Мысалы, Германияда бүгіннің өзінде Үлкен деректердің арқасында онкологиялық аурулар немесе оларға бейімділік пациенттер мен донорлардың қан талдамасына қарап анықталады. Big Data технологияларын пайдаланудың нәтижесінде компаниялар маңызды ақпаратты бірнеше секундта жылдам алуға қол жеткізіп отыр. Бұл өз кезегінде экономикалық шешімдердің тиімділігін арттыруға, клиенттердің іс-әрекетіндегі өзгерістерге жылдамырақ жауап қайтаруға, нақты уақыт жағдайында нарықтық үдерістерді анықтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар бүгінде көптеген мемлекеттік ресми, ресми емес органдарда ашық деректер қоры қол жетімді болғандықтан да, кез келген адам өз өміріндегі шешімдерді қабылдауда осы Үлкен деректерге жүгіне алады. Мысалы, полиция бөлімшелерінің қала аудандарындағы қылмыстық деңгейді салыстырып көрсететін деректерін немесе қаланың қоршаған инфрақұрылымы туралы деректерін қарай отырып, сіз өз қалаңыздың қай ауданында өмір сүрген қолайлы, әрі қауіпсіз болатындығына көз жеткізе аласыз және бұл сізге дұрыс шешім қабылдауыңызға көмектеседі.

Data science – ағылшын тілінен аударғанда «деректер туралы ғылым» дегенді білдіреді. Бұл әдетте үлкен мәліметтер (яғни big data-дан) массивін зерттей отырып, белгілі бір шешім табу үшін ғылыми әдістерді, процестерді, алгоритмдер мен жүйелерді қолданатын, әрі өте көп саланы қамтитын жаңа ғылым. Деректер туралы ғылым саласы талдауды, талдау үшін мәліметтерді дайындауды және ұйымда жоғары деңгейдегі шешімдер қабылдау үшін нәтижелерді ұсынуды қамтиды. Яғни, бұл сала қазіргі замандағы көптеген кәсіпорындардың, ұйымдардың ақпараттық саладағы қажеттілігі үшін ғана емес, әрі ең дұрыс шешімді қабылдауға көмектесе алатын бірден бір дұрыс жол болып отыр. Бұл ғылым өте көп салаларды қамтиды. Информатикадан бастап, математика, статистика, ақпаратты визуализациялау, графикалық дизайн, күрделі жүйелер, байланыс және бизнес саласындағы дағдылар кіреді.

Деректер ғылымында дұрыс нәтижеге қол жеткізу үшін, кез келген адамға бірнеше дағдылар қажет болады. Мысалы, **аналитикалық** қабілет, яғни ақпаратты талдай білу, деректердегі тенденцияларды көре білу және түсіндіру дағдысы. Кейде ешқандай байланыссыз көрінетін деректер арасындағы байланыстарды табу керек. Бұл **шығармашылық** ойлауды талап етеді. Деректер ғалымдары деректерді талдауы ғана емес, сонымен бірге деректерді басқаларға түсіндіруі керек. Олар адамдарға деректерді жеткізуге, деректердегі үлгілердің маңыздылығын түсіндіруге және шешімдерді ұсынуға қабілетті болуы керек. Бұл белгілі бір дәрежеде сіз-

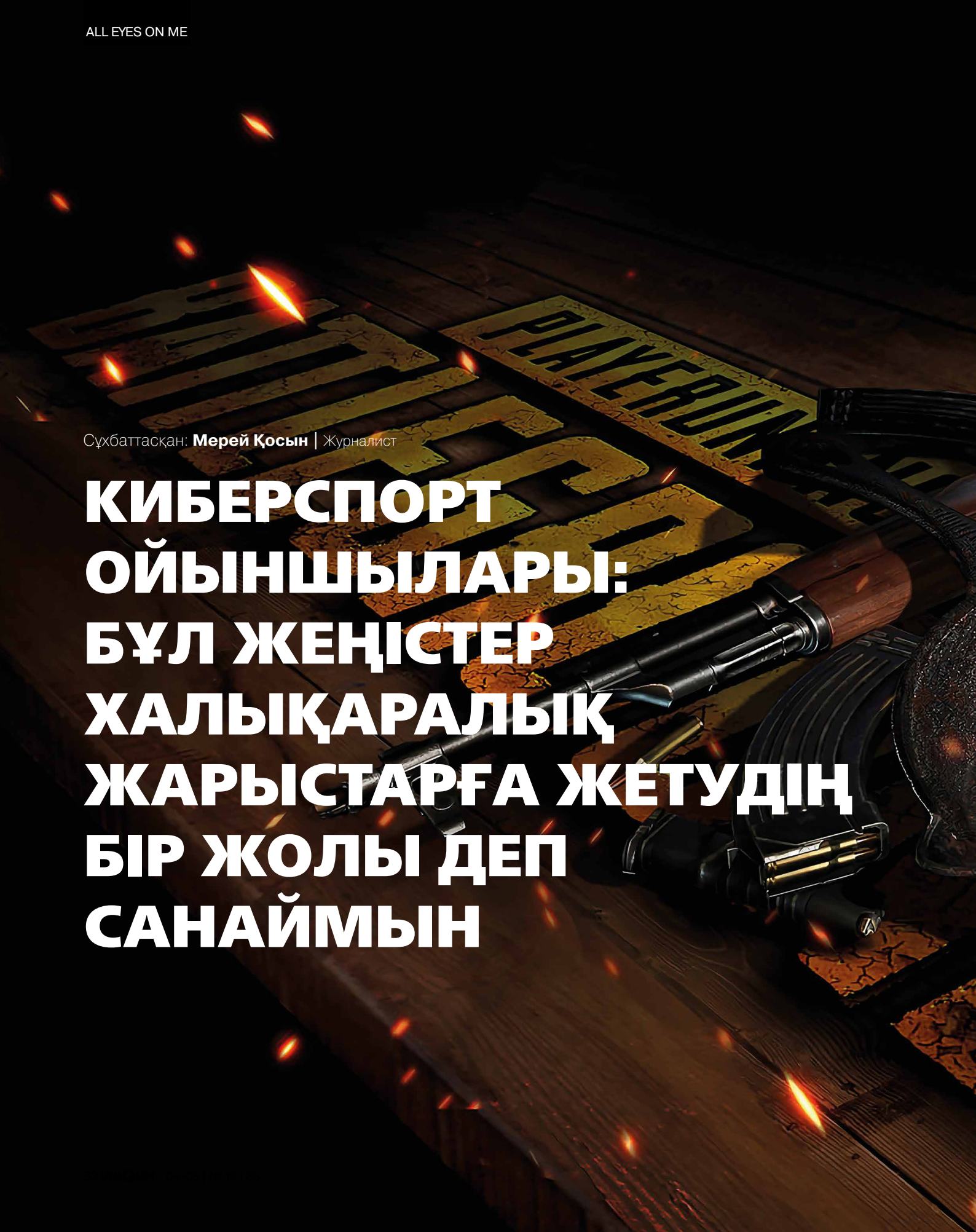
ден **қарым-қатынас** дағдыларын қажет етеді. Дегенмен де, деректер ғалымы үшін **математикалық** дағдылар өте қажет, әсіресе көп мәнді есептеу және сызықтық алгебра. Сонымен қатар бұл ғылым базалық компьютерлік дағдыларды да талап етеді, Кодты білу, Java, R, Python немесе SQL сияқты бағдарламалау тілдерін білу аса маңызды.

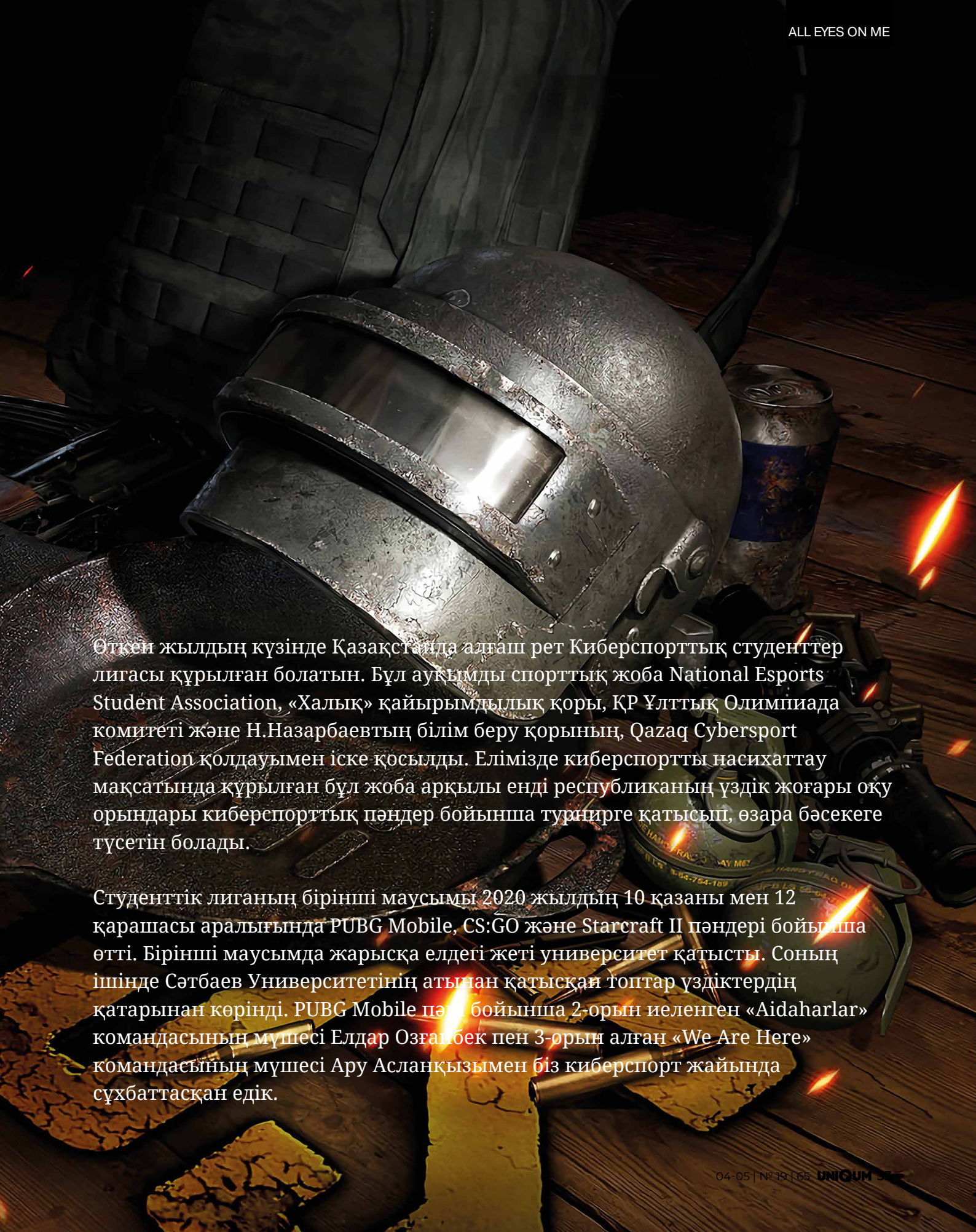
Жасанды интеллекттің мүмкіндіктерінің кеңеюі тұтынушылық дәуірдегі бәсекелестікті одан әрі жоғарлатты және соның арқасында қазірде барлық компаниялар үшін Data science, Big Data сияқты жаңа салаларды меңгерген мамандар ерекше сұранысқа ие болып отыр. Бірақ біз бұл салалармен күнделікті өмірімізде тікелей байланыста екенімізді біле бермейміз. Мысалы, кез келген интернет платформасында сіздің қызығушылықтарыңыз бойынша сізге ұсыныс жасап отыратын сәттерді есіңізге түсіріңіз. «Ютуб» каналы сізге үнемі қызықты болады-ау деген видеоларды шығарып отырады, әлеуметтік желілерде сізге қызығушылық туғырады-ау деген адамдарды ұсыныс ретінде жіберіп отырады. Сол сияқты Netflix-тен бір фильм сатып алсаңыз, сізге соған ұқсас фильмдерді ұсынып отыратын алгоритмдердің жұмысын еске түсіріңіз. Яғни, біз осы Үлкен даталар мен деректер ғылымының өзінің ішінде өмір сүріп жатырмыз. Тұтынушылардың қызығушылығын анықтау, оған үнемі балама ұсынып отыру арқылы компаниялардың нарықтағы өмірі жалғасып отырады. Бұл саламен айналысатын арнайы мамандар да бар. Бірақ жай ғана ақпараттық әлемде сауатты тұтынушы болу үшін бізге осы саланың маманы болу қажет емес. Сондықтан Үлкен даталар әлемінде адасып кетпеу үшін, ақпараттық сауаттылықты көтеруге көңіл бөлуіміз керек.

Сұхбаттасқан: **Мерей Қосын** | Журналист

КИБЕРСПОРТ ОЙЫНШЫЛАРЫ: БҰЛ ЖЕҢІСТЕР ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАРЫСТАРҒА ЖЕТУДІҢ БІР ЖОЛЫ ДЕП САНАЙМЫН

Өткен жылдың күзінде Қазақстанда алғаш рет Киберспорттық студенттер лигасы құрылған болатын. Бұл ауқымды спорттық жоба National Esports Student Association, «Халық» қайырымдылық қоры, ҚР Ұлттық Олимпиада комитеті және Н.Назарбаевтың білім беру қорының, Qazaq Cybersport Federation қолдауымен іске қосылды. Елімізде киберспортты насихаттау мақсатында құрылған бұл жоба арқылы енді республиканың үздік жоғары оқу орындары киберспорттық пәндер бойынша турнирге қатысып, өзара бәсекеге түсетін болады.

Студенттік лиганың бірінші маусымы 2020 жылдың 10 қазаны мен 12 қарашасы аралығында PUBG Mobile, CS:GO және Starcraft II пәндері бойынша өтті. Бірінші маусымда жарысқа елдегі жеті университет қатысты. Соның ішінде Сәтбаев Университетінің атынан қатысқан топтар үздіктердің қатарынан көрінді. PUBG Mobile пәні бойынша 2-орын иеленген «Aidaharlar» командасының мүшесі Елдар Озғанбек пен 3-орын алған «We Are Here» командасының мүшесі Ару Асланқызымен біз киберспорт жайында сұхбаттасқан едік.

1. Өзіңізді қысқаша таныстырып өтсеңіз: қай мамандықта, қай курста оқисыз? Киберспортқа деген қызығушылығыңыз қалай басталды?

Ару Асланқызы: Бәріңе сәлем, менің есімім Ару. 17 жастамын, Алматыданмын. Менің ойыншы ретіндегі ник-есімім «wahPERSIK». Мен «Архитектура және дизайн» мамандығы бойынша бірінші курста оқимын. Мектеп кезінен бастап әртүрлі ойындарда ойнағанды жақсы көремін, негізінен шутер жанрындағы PC (ПК) ойындарында ойнағанды жақсы көремін. Кейінірек мобильді шутерлерде ойнауды үйрендім, алғашында ағаммен бірге Call of Duty Mobile да ойнауды бастадым, содан кейін PUBG mobile видео ойынын өзіме жүктеп алдым.

Елдар Озғанбек: Менің есімім Озғанбек Елдар, Сәтбаев Университетінің, Геология және пайдалы қазбалар факультетінің 2-курс студентімін. Ойындарға деген қызығушылық менде бала кезімнен бар, ең алғашында CS 1.6 видео ойынынан бастағанмын. Уақыт өте келе, 2017 жылы PUBG батл-роял шыққан кезде көп уақытты сол ойында өткіздім. Ал 2018 жылы PUBG Mobile версиясына көштім. Сол кезден бастап ойын ішіндегі жарыстарға қатысып келемін.

2. Байқаудың қалай өткені туралы кеңірек айтып берсеңіздер. Бастапқы іріктеу қалай жүрді, топты қалай құрдыңыздар? Әрі жеңімпаз ретінде байқаудан алған әсермен бөліссеңіздер.

Ару Асланқызы: Негізінде біз топтағы балалармен бұрыннан бері бірге ойнайтынбыз, университетке түскенге дейін де таныс болатынбыз.

Төртінші ойыншымыз біздегі бір ойыншының бұрыннан таныс досы

болды. Біздің топта барлығы жеткілікті

шыныққандар еді және бұл әрбір команда үшін өте маңызды аспект. Іріктеу кезеңінен және бірінші, екінші жартылай финалдан біз өте жеңіл өттік, аса уай-

ымдаған жоқпыз. Бұл турнир студенттер үшін өте жақсы тәжірибе, тіпті кейбіреулер үшін киберспорт әлеміне алғашқы қадам болуы да мүмкін.

Елдар Озғанбек: Байқау жайлы Pinger. Pro сайтында естідім, сол сәттен бастап университеттегі достарымды жинап, қатысуға бел будық. Жеңімпаздардың қатарына кірген кезде, әрине, қатты қуандық.

3. Қазақстанда жастардың киберспорт ойындарына деген қызығушылығы біртіндеп өсіп келеді. Соның дәлелі осы – «Kazakhstan Esports Student League»-ның құрылуы. Болашақта республикалық, халықаралық деңгейдегі киберспорттық байқауларға қатысу ойларыңызда бар ма?

Ару Асланқызы: Біздің командамыз «We Are Here» турнирдің бірінші кезеңінде үшінші орын алды. Бұл мен үшін алғашқы турнир болды және осыдан кейін мен тәжірибелік ойындарды көбірек ойнай бастадым, әрі киберспортқа деген қызығушылығым да арта түсті. Әрине, біздің топ студенттік лиганың келесі кезеңдеріне қатысатын болады.

Елдар Озғанбек: Ия, әрине, бұл жеңістер халықаралық жарыстарға жетудің бір жолы деп санаймын.

4. Киберспортшыларға арналған қазақстандық imgame.kz деген өте жақсы медиа-платформа бар. Ал сіздер киберспортқа қатысты күнделікті жаңалықтарды қадағалап отырсыздар ма? Мысалы, сіз қазақстандық қай топтың жанкүйерісіз?

Ару Асланқызы: Сіз атап өткен imgame.kz платформасымен мен та-

ныс емеспін. Бірақ киберспорт туралы барлық жаңалықтарды qcf.kz платформасынан қараймын және Discord-тағы ресми серверлерді де пайдаланамын. Көбінесе PUBG Mobile туралы жаңалықтарды қараймын. Өзім Konina Power командасының жанкүйерімін. Олардың командасы өте мықты, тамаша кэп, сондықтан да тұрақты нәтижелерге жетіп жатыр. Сонымен қатар маған Motherlode командасы да ұнайды. Олардың Severnik CIS Challenge турниріндегі ойындары өте тамаша өтті.

Елдар Озғанбек: Киберспорттың бір кішкентай бөлігі болғаннан кейін, әрине, бұл саладағы барлық жаңалықтарды біліп жүруге тырысамын. Әсіресе біздің Konina Power, Virtus Pro командаларына қолдау көрсетемін.

5. Сіздің ойыңызша, киберспортта топтан озып, жеңіске жету үшін ойыншыға қандай қасиеттер, дағдылар (skills) қажет? Мысалы, бұның физикалық спорттан айырмашылығы бар ғой, солай ма?

Ару Асланқызы: Менің ойымша, киберспортта қандай да бір жетістікке жету үшін табандылық қажет. Киберспорт жаттығулары көп уақытты алатындықтан, кейде оқу, жұмыс, жеке өмір, бос уақыт сияқты нәрселерді құрбан етуге тура келеді. Мақсатты айқындап алып, соған ұмтылу керек, берілмеу керек, әрі не қалайтыныңды анық білуің қажет. Жалпы, кез келген салада өз қабілетіңді ұштау үшін, тұрақты түрде жаттығу керек, бұл өте көп уақытыңды алады.

Елдар Озғанбек: Ең бастысы ойынға ойын ретінде емес, жұмыс және міндет ретінде қарау керек, тек еңбектің арқа-

сында ғана нәтижеге жетуге болады. Киберспорт басқа спорт түрлерінен тек физикалық күштің қажетсіздігімен ғана ажыратылады, қалған жақтарынан киберспорттың физикалық спорттан еш айырмашылығы жоқ.

6. Киберспорт ойындары көрермендерінің 85%-ы ер адамдар, тек 15%-ы ғана әйелдер екен. Әрі бұл спорт түрімен айналысатындардың ішінен қыздарды жиі кездестіре бермейміз. Ару Асланқызы, сіз бұл туралы не ойлайсыз, бұның себебі неде? Киберспортқа деген қызығушылығыңызға не ықпал етті? Сіздің осы топта болғаныңыз шынымен де қуанышты жағдай.

Ару Асланқызы: Негізі ұл балаларда табиғатынан ойынға қызығушылық болады. Жалпы, ойын индустриясы ерлер аудиториясына көбірек бағытталған. Әйелдер киберспортының дамуына кедергі жасайтын басты стереотип – қыздардың ойынды жақсы ойнай алатынына деген сенімсіздік, қыздарды әлсіз ойнаушылар деп есептеу. Бұл ақымақ стереотиптен арылатын уақыт әлдеқашан жетті. Қазір тіпті PUBG Mobile де құрамында тек қыздар ғана ойнайтын көптеген әйелдер ойыны, турнирлер пайда болды. Әйелдер киберспортының дамуына көбірек назар аударылып жатқандығы мені қатты қуантады. Айтпақшы, мен ерлер командасында ойнаумен қатар, тек қана қыздардан құралған өзімнің тобыммен ресми әйелдер турниріне қатыстым, сөйтіп осы құрамда 70-тен астам тәжірибелік ойындарда ойнадым. Бұл өте тамаша тәжірибе болды.

Менің киберспортқа деген қызығушылығым ағам мен достарымның арқасында пайда болды. Кішкентай кезімде үнемі ағамның CS:GO-де қалай ойнайтынына қарап отыратынмын. Мен де сол сияқты ойнап көргім келетін, маған өте қызық болатын. Сөйтіп Steam-де мен өз аккаунтымды құрдым да, ақырындап өзім үйрене бастадым. Тіпті мектепте оқып жүргенімде сыныптастарыммен бірге мобильді ойындарды ойнайтынмын.

Комитет по делам молодежи – является высшим органом студенческого и молодежного самоуправления университета в сфере реализации государственной молодежной политики. Основная цель Комитета это обеспечение прав студентов, создание организационных условий для духовного, культурного, образовательного становления и физического развития молодежи, раскрытия ее творческого потенциала, реализация социально-значимых инициатив молодежи, а также развитие студенческого и молодежного самоуправления в университете.

@kdm_su

Беседовала **Камила Габдрашито**ва, киновед

**КРИСТИНА МИХАЙЛОВА:
О МЕТАМОДЕРНИЗМЕ,
КОЛЛЕГАХ И
«ЛУННЫХ ЗАЙЦАХ»**

Справка: Кристина Михайлова – молодой кинорежиссер и сценарист, магистр искусствоведения. Тема диссертации – «Особенности киноязыка кинематографа азиатских стран в период метамодернизма». Работа получила 1 место на Республиканском конкурсе среди магистрантов творческих вузов Казахстана. Участница Darolfonoun Talent Campus of 37th Fajr International Film Festival (Тегеран, Иран), питчингов Almaty Film Festival, Eurasia International Film Festival, Baqonyr International Short Film Festival, международных программ Looking China Youth Film Project, International Space Art Summer School и пр. «Лучший фильм» Baqonyr International Short Film Festival за фильм «Альгиз». Победитель конкурса сценариев «We love KZ», организованного сценарной мастерской Б. Килибаева совместно с АО «Агентство Хабар» со сценарием короткометражного фильма «Лунные зайцы».

– Кристина, здравствуйте! Метамодернизм – предмет Вашей магистерской диссертации. Расскажите, пожалуйста, как Вы пришли к теме метамодернизма в кино? Почему она Вас заинтересовала, ведь и в Ваших фильмах она ярко читается?

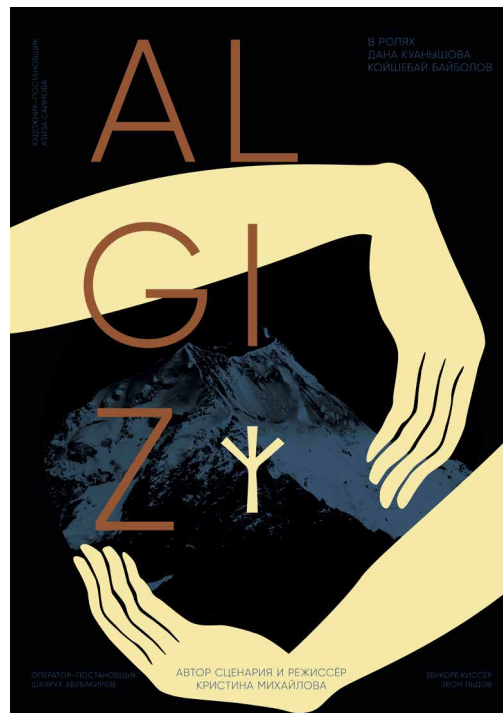
– Здравствуйте! Хорошо, что Вы видите эту связь. Во-первых, у меня, как у режиссера и у человека, который любит кино, было такое наблюдение, что в фильмах последних лет есть какое-то существенно новое общее. Это новое сложно было выразить словами, но из фильма в фильм оно проскальзывало. Позже, когда передо мной встал выбор темы магистерской диссертации, я наткнулась на разнообразие парадигм, которые определились после постмодернизма. Мне показалось, что, возможно, в какой-то из них стоит поискать отклик того, что я наблюдала. Одна из парадигм действительно оказалась очень впечатляющей. Что такое метамодернизм? Это просвещённая наивность, постирония, изменённое состояние сознания реципиента и т.д. Такие, хоть и условные, но существенные характеристики того, что происходит в современной культуре. Важно ещё, что в метамодернизме затаилась какая-то надежда на свет, что точно соответствовало направлению, к которому я сама, как режиссёр, стремилась.

Во-вторых, я исследовала метамодернизм в азиатском кино. Территориально мы ассоциируемся с вос-

током, а нацелены на западный рынок. Безусловно, мы имеем огромное количество связей с азиатским кинорынком тоже, да. Но меня заинтересовала другая сторона вопроса: «Как мы – азиатская страна – звучим в азиатском контексте? Какую нишу мы занимаем?» Это некая самоидентификация. По этой причине я решила сосредоточиться в научной работе только на азиатском кинематографе, хотя не была с ним близко знакома. Подумала, что смогу поймать двух зайцев: и парадигму практически применить, и изучить совершенно новое поле. Также было интересно бросить себе вызов: как исследователь, я не была уверена, что метамодернизм есть в азиатском кино, это была гипотеза.

– Так какую нишу занимает Казахстан в метамодернистском азиатском кино?

– Большим открытием было то, какие именно казахстанские режиссеры попали в метамодернизм. Сам факт, что у нас есть метамодернистские фильмы, конечно, говорит о прогрессивности и включённости в мировой контекст, в процессы глобализации. Но всё-таки общая масса нашего кино – это постмодернизм. Явный или неявный. Такое кино имеет яркую постмодернистскую форму, но модернистское содержание, или наоборот – академизм формы и постмодернистское содержание. Несмотря на такую тенденцию, четыре казахстанских фильма, которые я отметила, могут по праву называться метамодернистскими образцами. Три фильма – короткометражные картины молодых режиссеров, «Закрыто на зиму» Джанибека Муртазина, «Дипломмен ауылға»

Самгара Рахима, «Жаздың салқын түні» Амира Аменова и четвертый фильм, полный метр «Жанғақ тал» Ерлана Нурмухамбетова. Вместе они задают локальную планку конструктивности в противовес деструктивности постмодернизма, и да, занимают свою нишу. В целом же, в метамодернистском азиатском кино самые показательные примеры — это фильмы Цзя Чжанке и Дао Инаня (Китай), Ли Чхан Дона (Южная Корея) и Наоми Кавасае (Япония).

– Категория «веселость духа» мне показалась наиболее интересной и, думаю, она присутствует в Ваших фильмах. Всегда в итоге чувствуется позитив, нет уныния, которое иногда встречается у молодых кинематографистов. Важна ли данная категория в Вашем творчестве?

– Во введении новой метамодернистской категории в научной работе можно увидеть исследовательскую наглость, но я не сама придумала это определение. В «веселости духа» я опираюсь на «Игру в бисер» Г.Гессе. Хотя это литература, сама тема произведения позволяет, на мой взгляд, использовать некоторые его формулировки в научном обороте. «Веселость духа» ещё можно определить как «светлый смех» по Н.Гоголю. Именно в азиатском современном кинематографе существует юмор совершенно другого характера, нежели в западном кино. Метамодернизм западный обладает «постиронией» – это сложная архитектура шутки, она тонкая и язвительная, изысканная и саркастичная. В ней, тем не менее, содержится наивный посыл. В азиатских фильмах я не увидела столько сарказма. Возможно, это гово-

рит об особом присутствии духа в этих людях, в их культуре. У них в кино есть смех от радости бытия. Опять же, это более конструктивная позиция, нежели «ирония» или «постирония». Любая шутка обесценивает предмет, над которым мы шутим, и мы более не относимся к нему с такой степенью серьезности. Такое положение вещей характерно для западного метамодернизма, как, например, в фильмах Уэса Андерсона. Их называют метамодернистскими иконами. Мне как режиссёру «веселость духа» и «светлый смех» ближе.

Ирония и постирония исходят от боли – это естественная реакция. Во все не утверждаю, что эти категории не нужны. Каждый этап должен быть пройден. Те фильмы в казахстанском кинематографе, которые нацелены на их раскрытие, тоже своевременны. Обычно новая парадигма всегда старается отрицать своих предшественников. Это, наверное, неправильно.

– То есть Вы сторонник преемственности?

– Да, это нормально, что одно явление перетекает в другое. Есть произведения, в которых объединяется и то, и другое, и их еще будет очень много.

– Герц Франк говорил, что единственными достойными темами для фильма считает рождение и смерть. Какие темы Вам интересно разрабатывать в своем творчестве?

– Рождение и смерть – это так просто и хорошо. Мне довелось прочитать книгу Герца Франка, в которой он делится опытом, как он снимал фильмы. Тот текст стал для меня настоящей от-

душиной. У него идеальная простота. Простая форма и простые темы. Мне это близко очень. Ещё меня интересует тема свободы.

– В фильмах «Альгиз» и «Лунные зайцы» в главных ролях Вы снимаете детей, однако эти фильмы детскими не назовешь. Почему Вы решили передать идею фильмов через детские образы?

– На съемках у меня были дети, животные, холод и т.д. Продюсер «Лунных зайцев», Диана Ашимова, точно сказала: «Наш режиссер легких путей не ищет!» (смеется). Я не специально, просто в этих фильмах дети больше всего подходили этим историям в качестве главных героев. Особого замысла в использовании детей на съемках не было.

Молодые режиссёры часто используют детские образы. Таким образом они рассказывают про свое детство, потому что это единственный опыт, который может быть ими оценён издалека. В этой оценке встречается много уныния, тоски. Во мне существовал когда-то протест против такого кино, но потом я поняла, что волна грустных фильмов юных режиссёров о печальном детстве вполне закономерна.

– Расскажите об операторской работе в Ваших фильмах. На мой взгляд, она очень точно передает режиссерскую концепцию.

– Для меня натура, то, что в кадре за человеком, или то, что в кадре вообще без людей, – это действующий персонаж. Одно из моих немногих глубоких убеждений, что окружающая нас природа не должна, не может восприни-

маться как декорация, фон. Мною она воспринимается как что-то точно живое. Меня завораживает, как обыденность выглядит в кадре. Ничего необычного: простые предметы, окружающие нас вещи. А через рамку кадра они выглядят более живыми. Важно донести эту мысль оператору.

– Кристина, как Вы относитесь к авторскому кинематографу? Для Вас важно передать авторское видение или Вы все же даете другим участникам съемочной группы свободу для самовыражения?

– На этапе договоренности с командой ты делаешь выбор в пользу тех или иных людей, зная соответствуют ли друг другу твоё и их представления о кино, может быть, представления и о мире в какой-то степени. Если я пригласила человека работать вместе, то, как правило, доверяю ему. Главное, найти точно того человека. Дальше я могу заниматься своей режиссерской работой, оператор – операторской, звукорежиссер – звукорежиссерской и так далее. Если я ошиблась при выборе, тогда уже должна как автор отстаивать свою позицию.

– Получается, вы – сторонник авторского кино, но при этом не в обычном его проявлении, это как коллективное авторское кино.

– А оно не может быть неколлективным! Даже если режиссер – диктатор.

– Как Тарковский?

– Да, все равно его возможности небезграничны. Есть множество вещей, за которые отвечают другие люди. Авторское кино я понимаю с точки зрения авторского высказывания. Действительно ли авторское высказывание достойно того,

чтобы называться чьим-то именем или это только самовыражение в кадрах.

– В вашем творчестве я не могла не обратить внимание на замечательные пейзажи, которые являются метафорой характера героя или несут другую вполне определенную функцию. Насколько Вам важна красота в кадре?

– Красота – это субъективное понятие. Безусловно, она важна, потому что каждый кадр – это самостоятельная единица. Кино ведь появляется на стыке кадров, но это не значит, что неважно какие они сами по себе. Красота и простота для меня находятся в тесной связи. Наверное, красота ещё зависит от особых предпочтений человека, к чему привык его глаз. Я за то, чтобы люди были избирательны в том, что они смотрят – это важно не только для кинематографиста. Гигиену глаза уже актуально преподавать в школе, например.

– Говоря о стыке кадров, Вы затрагиваете тему монтажа, предвосхитив мой следующий вопрос. Какое у Вас отношение к нему? Монтируете ли Вы сами свои фильмы? Много ли материала не входит в окончательную версию фильма?

– Чаще всего в финальную версию входит весь мой материал, как он планировался. Большое количество фильмов я монтировала сама, но не всё. Режиссёр монтажа – это главный союзник режиссёра, с ним работать просто необходимо. Однако само владение цифровым монтажным столом мне кажется полезным навыком для любого режиссера. Это позволяет понимать, что в конечном счете представляет собой материал, нули и единицы. Этот факт отрезвляет.

Некоторые режиссеры дистанцируются от технической и производствен-

ной сторон нашей профессии. Не представляют себе, как технически всё устроено. На мой взгляд, в отдел технического контроля нужно для студентов проводить экскурсии, а так называемый quality-check курс – это курс, который должны пройти все режиссёры хотя бы, не говоря уже о других кинопрофессиях. Кино ведь цифровое, поэтому если ты не обладаешь грамотностью в этой сфере, ты не владеешь своей профессией вполне.

– Кристина, у Вас очень практичный подход к съемкам кино, видна серьезная продуманная организаторская работа. Насколько в Вашем случае важно творческое начало в процессе создания фильма?

– Подготовка просто является фундаментом, чтобы позже на съёмках вообще была такая возможность заниматься творчеством и существовать в пространстве своего фильма.

Например, однажды на съемках я на третий день заметила, что совсем не надеваю очки, хотя без них плохо вижу. Точнее, всё размыто дальше вытянутой руки, а ближе – нормально. Мне приходилось на мониторе смотреть кадр вблизи и также вблизи работать с актерами. Соответственно я визуальное существовала только в пространстве-времени собственного фильма. Здорово помогает сосредоточиться, не отвлекаться по мелочам. Съемки – это очень энергоемкий

процесс. Если ты будешь расплываться, что-то ещё в процессе организовывать, можно потерять саму возможность быть режиссером.

– Кристина, расскажите, пожалуйста, подробнее о проекте, в рамках которого Ваш фильм «Лунные зайцы» совсем скоро покажут по главному республиканскому телеканалу!

– Этот проект называется «За что я люблю Казахстан и казахстанцев» и пред-

ставляет из себя сериал, состоящий из 50 серий. Каждая из этих серий – короткометражный фильм по мотивам реальной истории. Они были отобраны среди присланных со всего Казахстана историй о разных людях. Сама концепция показалась мне очень светлой! Стоит отметить главную особенность: документальная история должна была быть преобразована в игровой фильм. Здесь затрагивается этический вопрос художественного осмысления окружающей действительности. Это, по сути, вольная интерпретация относительно нового, набирающего популярность жанра «пост-док». Какими бы ни были эти фильмы, они сделаны о реальных людях реальными людьми, существующими в той же реальности. Они зафиксировали реальность в кубе.

– В основе проекта лежит пафос патриотизма, но Вы смогли в своем

фильме градус пафоса снизить до Вашего точного определения «светлый фильм», воспринять эту идею позитивно, искренне и непретенциозно.

– Многие спрашивали меня: «Насколько серьезно ты относишься к этой идее?». Отношусь вполне серьезно. Да и попасть в эфир телеканала с короткометражным фильмом – большая редкость.

Хочется добавить немного о географии проекта: участвовали разные города и различные продакшны, сами истории были из разных уголков страны. Например, историю из Уральска снимал продакшн из Караганды. В таких фильмах реальность должна была, я надеюсь, получиться ещё более объемной.

– Как Вы выбрали свою историю?

– На конкурс просили присылать заявки простых казахстанцев, не сценаристов, и люди отправляли истории про

знакомых, семью, детей. Я сама написала историю про знакомого мне человека, астрофотографа, и получила возможность снять очень личный фильм про зайцев, которые живут на Луне.

– Какие у Вас планы на будущее? Может быть, полный метр? ГЦПНК объявил об приеме заявок для участия в питчинге...

– Да, мы все к нему готовимся. Время подачи заявок – это такое трепетное ожидание. Ты встречаешься с разными людьми, коллегами, которые горят своими проектами. Сама форма подачи заявки в Фонд подразумевает достаточную подготовленность. Нужно представить много документов: синопсис, сценарий, дополнительные текстовые файлы, примерные планы, сметы – это очень боль-

шая работа по фильму. В западном кинопроизводстве она называется subject. Выполнив всё это, начинаешь сильнее ощущать жизнеспособность своего фильма. Такой момент, когда каждый режиссер верит, что фильм может быть снят. Люблю видеть людей в таком настроении.

По поводу полного метра, я думаю, что к нему нужно прийти. Режиссер должен отснять прежде энное количество минут, минут авторского безраздельного владения вниманием зрителя. К своим фильмам нужно быть готовым. То есть не только хотеть, но быть готовым.

– Кристина, большое спасибо за очень интересную беседу! Желаю Вам творческого вдохновения для создания интересных проектов! Удачи Вам!

SIMPLE WAYS TO STAY ORGANIZED IN UNIVERSITY

If you're an university student, you don't need anyone to tell you that things can get messy very quickly if you don't stay organized. Managing a full course load, maybe working part-time, and trying to fit in social activities or extracurriculars is tough. However, adopting some of these organizational strategies can significantly decrease the stress you're feeling and increase the amount of time you're able to spend doing the things that you enjoy. Let's get to it!

1 Organize your computer/ laptop
At the beginning of the semester make a folder for each course that you are taking and save documents in their designated folders as the semester progresses. This way you'll be able to find anything you may be looking for quickly!

2 Create a master syllabus
Compile your syllabuses from each course into one document that lists your coursework, assignments, and exams in chronological order. This does take some time, but you'll only need to do it once after your first week of courses and I swear it is worth it!

3 Use a calendar
A calendar visual will definitely help you stay on track and give you a better idea of how much time/how many days you really have to complete your assignments. There is a huge difference between reading a due date and thinking "I still have a few days to complete this assignment," versus being able to visually count out the days on a calendar and determine "I have four days until this assignment is due."

The benefits of creating one master syllabus:

- **You only need to consult one document for all of your coursework, assignments, and exams (time-saving!).**
- **Minimize the risk of forgetting to complete assigned work.**
- **Easily check what you need to complete for an entire week and plan your time accordingly.**
- **Color-code the document to your liking so that the important things stand out (you may change the font color to red for any work that you are graded on). Cross-off/highlight items once you complete them (this is super rewarding and boosts motivation).**

4 **Set your own due dates**
 Have two assignments and a midterm exam scheduled on the same day? Once you've created your master syllabus at the beginning of the semester, you'll be able to see if any issues like this may arise. Simply edit the due dates in your calendar so you're completing some of the things before they're due. Doing this will save you from extra stress that nobody needs.

5 **Prep the night before**
 If you have an early morning class, prep your bag the night before with your books, laptop, snacks, etc. Make sure any assignments that need to be submitted are 100% triple-checked in your bag. Also, take a minute to check the weather to get an idea of what you can wear the next day (I won't go as far to say you should plan your entire outfit the night before, but it wouldn't hurt). These seem like such small tasks, but anything that can save you time in the AM is totally worth it.

6 **Keep your workspace clean**
 Try to keep your desk looking organized and inviting. If it's a mess, you're going to be less likely to complete your work. Try to remove any extra clutter that will distract you as you're trying to work or designate a specific area of your apartment or room to school work and be sure to only use that space for work!

7 **Check your email**
 Now that most things are digital, your professors will likely post online or will email the class in the event that they are running late, there has been a room change, or if class is canceled. So check your email and WhatsApp! You've got the info, now it's time to act. Employ at least one new organizational strategy today and see the difference it can make to your grades and to your general wellness. Making organization a priority can reduce stress and anxiety... two things that students know all too well.

5

books about Great Patriotic War

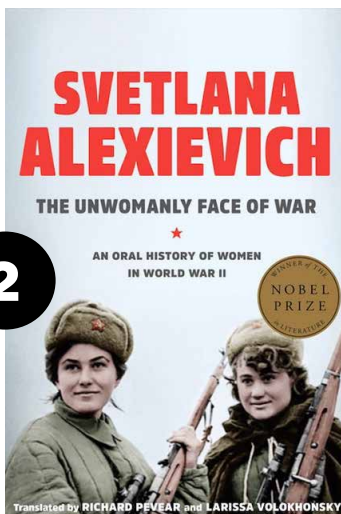
Great battles and fates of ordinary heroes are described in many works of art, but there are books that can not be passed by and which can not be forgotten. They make the reader think about the present and the past, about life and death, about peace and war.

NIGHT WITCHES

by Kathryn Lasky

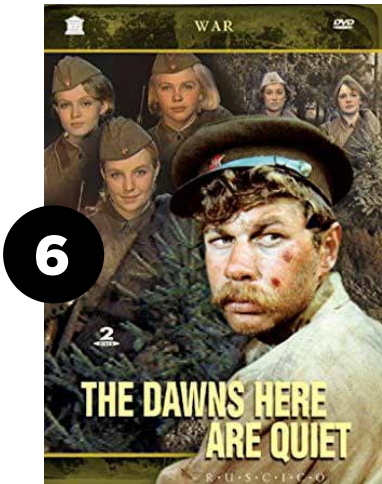
Sixteen-year-old Valya knows what it feels like to fly. She's a pilot who's always felt more at home soaring through the sky than down on earth. But since the Germans surrounded Stalingrad, Valya's been forced to stay on the ground and watch her city crumble.

When her mother is killed during the siege, Valya is left with one burning desire: to join up with her older sister, a member of the famous Night Witches—a regiment of female pilots who fly light plains through curtains of fire to bomb crucial targets.

2 | WAR'S UNWOMANLY FACE

by Svetlana Alexievich

This book is a confession, a document and a record of people's memory. More than 200 women speak in it, describing how young girls, who dreamed of becoming brides, became soldiers in 1941. More than 500,000 Soviet women participated on a par with men in the Second World War, the most terrible war of the 20th century. Women not only rescued and bandaged the wounded but also fires a sniper's rifle, blew up bridges, went reconnoitering and killed... They killed the enemy who, with unprecedented cruelty, had attacked their land, their homes and their children. Soviet writer of Bychorussia, Svetlana Alexiyevich spent four years working on the book, visiting over 100 cities and towns, settlements and villages and recording the stories

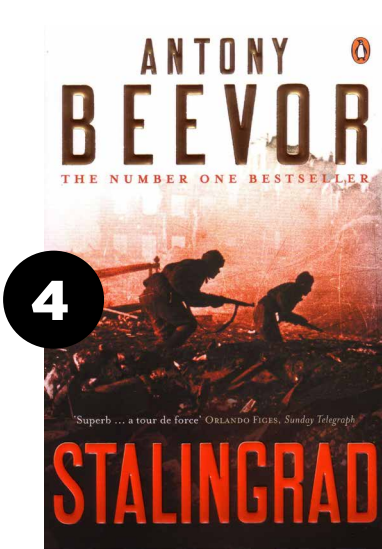

and reminiscences of women war veterans. The soviet press called the book "a vivid reporting of events long past, which affected the destiny of the nation as a whole." The most important thing about the book is not so much the front-line episodes as women's heart-rending experiences in the war. Through their testimony the past makes an impassioned appeal to the present, denouncing yesterday's and today's fascism...

THE DAWNS HERE ARE QUIET

by Boris Vassilyev

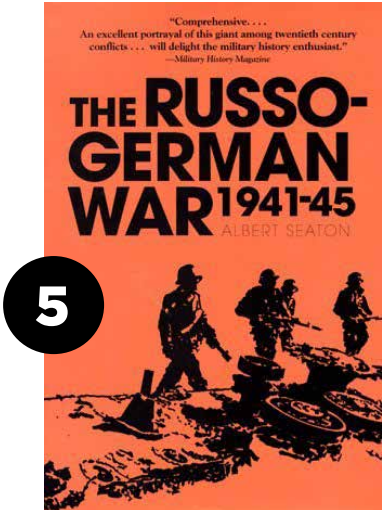
An unfulfilled sergeant, is during WW2, leading a small Soviet anti aircraft outpost with only women soldiers under his command. German special forces are spotted in the woods and the sergeant with five of his women, set out to stop the Nazis, before they reach their mission goal! During all this, there are memory recaps, showing the band of six's earlier story and how they got to be where they are!

STALINGRAD

by Antony Beevor

The book starts with Operation Barbarossa, the German invasion of the USSR in June 1941, and the subsequent drive into the Soviet Union. Its main focus is the Battle of Stalingrad, in particular the period from the initial German attack to Operation Uranus and the Soviet victory. It details the subsequent battles and war crimes committed by both sides. The book ends with the defeat and surrender of the Germans in February 1943 and the beginning of the Soviet advance on Germany.

THE RUSSO-GERMAN WAR, 1941-45

by Albert Seaton

Col. Seaton's classic study remains the best single-volume work on this crucial theater of World War II. This is the definitive work on the topic. It goes into a lot of detail concernig the german overconfince in 1941. This was to play a major factor in the failure of the barbarossa campaign to reach moscow in 1941. Although superseded by the work that has been published since the opening of the Soviet archives, this is a reasonably complete overview and has the virtue of giving a solid narrative from which the more recent works make their departure.

СКАЖКИ

НАРКОТИКАМ

НЕТ!

По факту исследования Всемирной Организации Здравоохранения — из 7 млрд. человек населения нашей планеты — 210 млн. употребляют ПАВ (психоактивные вещества). Т.е. 3% человечества является химически зависимыми. Те же данные свидетельствуют об «омоложении» возрастного диапазона наркоманов. 10 лет назад это 15-17 лет, сегодня 12-17 лет. Последние пять лет отмечены резким увеличением числа ВИЧ — инфицированных в локациях, где доминировала наркозависимость.

